

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

Ι. Ε. ΜΕΣΟΛΩΡΑ

Δ. Φ. ΚΑΙ ΥΦΗΡΧΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΕΤΟΣ Δ'.—ΤΟΜΟΣ Δ'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΚΟΛΛΑΡΑΚΗ ΚΑΙ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΚΑΤΩΣ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΥ

1891

Έτος Δ'. Αριθμός 83.

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΑΗΡΕΤΕΑ

Ἑσωτερικοῦ δρα. 10. Ἐξωτερικοῦ φρ. χρυσῶ 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος ἁρμόγιον.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Α' Β' ΚΑΙ Γ' ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

δραχμαὶ 10 ἐν τῷ ἑσωτερικῷ καὶ φράγκα χρυσῶ 10
ἐν τῷ ἑξωτερικῷ.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται ἐν τῷ γραφεῖο τοῦ περι-
οδικοῦ, κειμένα ἐν τῇ ἐνστάτι τῶν ἁγίων Θεοδώρων,
ὁδῷ Μιλτιάδου ἀριθ. 27, καὶ ἐν τοῖς βιβλιοπωλείοις
Ἀνέστη Κωνσταντινίδου καὶ Γ. Κασδέρη.

ΠΑΣΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ ΕΠΙΓΡΑΦΕΤΑΙ

Σύλλογον «Ἀναπλάσεως» Ἀθῆναις.

Collège «Anaplasis» Athènes.

Πᾶσα διαρεὰ πρὸς τὸν Σύλλογον ἢ πρὸς τὸ ταμεῖον
τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» ἢ πᾶσα συνδρομὴ πρὸς τὸ
περιοδικὸν πέμπεται πρὸς τὸν Πέδροτον τῆς «Ἀναπλά-
σεως» Σ. Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Γερμανὸν ἢ πρὸς
τὸν Ταμίαν τοῦ Συλλόγου κ. Γεώρ. Κυριακίδη, συμ-
βολαιογράφον.

Τὰ πεμπόμενα χειρόγραφα δημοσιεύονται καὶ μὴ
δὲν ἐπιστρέφονται.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - Ι. Ε. ΜΕΣΟΛΩΡΑΣ - ΚΑΘΗΜΕΡΤΗΣ
ΕΝ ΛΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΛΘΗΝΑΙΣ 1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1891.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀλεξάνδρα. — Συλλυπητήριον ἐπιστολὰ τοῦ Συλλόγου τῆς Ἀναπλάσεως. — Τὸ κακὸν ἔγγραφο, ποιητικὸν ὑπὸ Φλωρεντίας Φουντουκλή. — Ἐπιστολὴ παραμυθητικὴ πρὸς τὴν Α. Τ. τὸν Διάδοχον ὑπὸ Θεοδ. Γενναίου Κολοκοτρώνη. — Περὶ συνειδήσεως ὑπὸ Κωνσταντ. Καλοζώμη ἀρχιμανθρόντου ἐν Λειψίᾳ. — Περὶ ἐπιστήμης τῆς Θεολογίας κατὰ Σ. Νικολάου ἀρχιμανθρόντου. — Κοινωνικὴ ἐπισκόπησις, ὑπὸ Ζησίμου Γ. Π. Τυκάδου καθηγητοῦ. — Ἡ Θεολογία ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ δόγματα τοῦ ὀλισμοῦ, ὑπὸ Νεγ. Πολυχρονίδου. — Ἐκκλησιαστικαὶ εἰδήσεις.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

Ἀλεξάνδρα, ἥς τὴν εἰκόνα δημοσιεύομεν ἐν τῇ προμετωπίδι τοῦ φύλλου ἡμῶν, ἡ πρώτη Ἑλληνὶς δροβδόξος ἡγεμονίς, ἡ γεννηθεῖσα τῇ 18 Αὐγούστου 1870 ἐν Κερκύρᾳ, ἡ πρωτότοκος θυγάτηρ τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου τοῦ Α' καὶ τῆς Βασιλίσσης Ὀλγας, τὸ πάγκαλον πρότυπον τῆς ἑλληνίδος γυναικός, ἡ λατρευτὴ καὶ καλλιμρφος ἀτις κόρη, ἡ πολυφίλητος σύζυγος τοῦ Μ. Δ. τῆς Ρωσίας Μαύλου, νυμφευθεῖσα ἐν Περτρούπολει τῇ 4 Ἰουνίου 1889, μετέστη ἀφ' ἡμῶν πρὸς Κύριον τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1891 μετὰ ὀλιγοήμερον ἐπιλόχιον νόσον, βυθίσασα εἰς πένθος βαθεῖον, βαθυτάτον, τὸν ἑλληνικὸν βασιλικὸν οἶκον, τὴν ῥωσικὴν αὐτοκρατορίαν, ἅπαν τὸ ἑλληνικόν. Οὕτως ἔδοξε τῷ Ὑψίστῳ, οὐ ἀνεξερευνήτοι αἱ βουλαί. Ἡρπάγη, ἵνα μὴ ἡ κακία τοῦ κόσμου ἀλλάξῃ οὐνεκ αὐτῆς. Ἡ αἰώνιος κατοικία, ὁ βασιλικὸς θρόνος, ἡ θεία ζωὴ τῶν τοιούτων ἀγγέλων εἶνε ὁ οὐρανός. — Κατήλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν ἔζησεν ἐπὶ εἴκοσι Μαίους πλήρης ζωῆς, πλήρης ἐνθέου λατρείας πρὸς τὴν ἁγίαν ἡμῶν Θρησκείαν, πλήρης ἀγάπης πρὸς τὸν βασιλικὸν Αὐτῆς οἶκον, πλήρης ἀφοσιώσεως πρὸς τοὺς γεννήτορας καὶ τὸν σύζυγον Αὐτῆς, πλήρης ἀδελφῶν καὶ ἀνυποκρίτου ἀγάπης πρὸς τὸ ἔθνος Τῆς, πλήρης ἐγκαρδίου φίλτρον πρὸς τὰς ὁράσας Ἀθήνας Τῆς, πρὸς τὸν ἀττικὸν ὀρίζοντα, πλήρης ζήλου καὶ ἐπιμελείας πρὸς τε τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ τὴν λοιπὴν γυναικεῖαν ἐγκύκλιον μόρφωσιν. Ἐγένετο φύσει τε καὶ κτήσῃ ἡ

καλὴ καὶ ἀγαθὴ, ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ τῶν λέξεων, ἑλληνίς, ὁ ὑπογραμμὸς τῆς ἑλληνίδος γυναικός, παρθένος, σύζυγος, μητὶς.

Διὰ τοῦ καθόλου δὲ βίου Αὐτῆς πολλὰ ἐβίβασε, πολλὰ ἐπραξε, πολλὰ ὑποδείγματα ἡμῖν κατέλιπε, πολλοὺς ἐξωοιόνησε διὰ τῆς ἀγγελικῆς Αὐτῆς ψυχῆς. Διὰ τῶν ἀγῶν Αὐτῆς ἑλληνικῶν αἰσθημάτων. Διὰ ταῦτα ἐγένετο τὰ μάλιστα δημοφιλὴς. ἡγαπήθη ἐνθέρμως ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐν τιμῇ δὲ μεγίστῃ ἐτέθη ἐν τῇ ῥωσικῇ αὐτοκρατορίᾳ.

Ἐντεῦθεν καὶ τὸ μέγα πένθος ἡμῶν, ἐντεῦθεν ἡ ἀπερίγραπτος συγκίνησις, ἡ ἡμᾶς γενικῶς καταλαβούσα, καὶ ἡ πανδμήμως διαφοροτρόπως ἐν μνημοσύνῃ καὶ δεήσει. Ἀλλ' ἡ λύπη ἡμῶν δύναται νὰ μετριάσθῃ, ἀναλογιζομένων, ὅτι ἡ Ἀλεξάνδρα μας ἐξετέλεσε τὸν ἐπὶ γῆς προορισμὸν Αὐτῆς, ἡγωνίσαστο τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, δι' ὃ καὶ ἀπέπτυε εἰς τὸν οὐρανόν. — μετεκλέσαστο Αὐτὴν ὁ Κύριος, φέρουσαν ἐπὶ κεφαλῇ τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον, ἵνα ἀφιερῶθῃ εἰς τὴν λατρίαν Αὐτοῦ. — Ἀναπαύεται παρ' Αὐτῶν. — Ἐπὶ γῆς ἔζησεν ἐν τῷ Θεῷ καὶ ἐν οὐρανῷ ζῇ ἐν Θεῷ. Ἐπὶ γῆς ἔζησε καὶ ἐλατρεύθη ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ διαμένουσα, ζῇ καὶ λατρεύεται καὶ θὰ λατρεύηται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει, εἶπεν ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου. Αὕτη ἡ πίστις, αὕτη ἡ παραμυθία τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν.

ΣΥΛΛΥΠΗΤΗΡΙΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ
ΤΗΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ
Α'.

Ταῖς Αὐτῶν Μεγαλειότησι, τῷ Βασιλεῖ καὶ τῇ Βασίλισσῃ τῶν Ἑλλήνων.

Εἰς Πετρούπολιν.

Μεγαλειότατοι,

Καὶ ὁ Σύλλογος «ἡ Ἀνάπλασις», ὑπὸ τῆς αὐτῆς μεθ' ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων βαθυτάτης κατεχόμενος θλίψεως ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκῆτῃς πληξίᾳ τὴν καρδίαν τῆς Ὑμετέρας Βασιλικῆς οἰκογενείας ἀνηκέστῳ ἀπωλείᾳ τῆς λαοφιλῆτος Ἡγεμονίδος Ἀλεξάνδρας, συνελθὼν διὰ τοῦ Συμβουλίου αὐτοῦ ἐξέδοτο τὸ ἐπισυνημμένον ἔγγραφο, ὑπερ εὐλαβῶς ὑποβάλλομεν ταῖς Ὑμετέραις Μεγαλειότησιν, ἐπαναλαμβάνοντες τὴν ἐκφρασὴν τοῦ βαθυτάτου πένθους ἡ

πάντων τῶν Μελῶν «τῆς Ἀναπλάσεως», μεθ' οὗ εὐσεβέστεως διατελοῦμεν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14ῃ Σεπτεμβρίου 1891.

Ὁ Πρόεδρος
ταπεινὸς εὐχέτης
† Ἀθηνῶν ΓΕΡΜΑΝΟΣ.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Π. Καπλανίδης.

Β'.

Τῷ Αὐτῷ Βασιλεῖ Τῇ Τηλότητι, τῷ Ἀντιβασιλεῖ καὶ Διάδοχῳ Κωνσταντίνῳ, Ἐπιτίμῳ Προέδρῳ τοῦ Συλλόγου τῆς «Ἀναπλάσεως».

Εἰς Δεκλείαν.

Υψηλότητα,

Ὁ Σύλλογος τῆς «Ἀναπλάσεως» καταληφθεὶς ὑπὸ βαθυτάτης θλίψεως ἐπὶ τῇ ἀνηκέστῳ ἀπωλείᾳ τῆς λαοφιλῆτος Ἡγεμονίδος Ἀλεξάνδρας συνελθὼν διὰ τοῦ Συμβουλίου αὐτοῦ συνέταξε τὸ ἐπισυνημμένον ἔγγραφο, ὑπερ εὐλαβῶς ὑποβάλλομεν τῇ Ὑμετέρᾳ Βασιλικῇ Τηλότητι ἐπαναλαμβάνοντες τὴν ἐκφρασὴν τοῦ βαθυτάτου πένθους ἀπάντων τῶν Μελῶν τῆς «Ἀναπλάσεως», μεθ' οὗ εὐσεβέστεως διατελοῦμεν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14ῃ Σεπτεμβρίου 1891.

Ὁ Πρόεδρος
ταπεινὸς εὐχέτης
† Ἀθηνῶν ΓΕΡΜΑΝΟΣ.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Π. Καπλανίδης.

Γ'.

Τὸ αὐτὸ περίπου

Τῷ Αὐτῷ Αὐτοκρατορικῇ Τηλότητι, τῷ Μεγάλῳ Δουκὶ τῆς Ρωσίας Παύλῳ.

Εἰς Πετρούπολιν.

ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου «τῆς Ἀναπλάσεως» ἐκ καθήκοντος ἱεροῦ συνελθὼν ἐκτάκτως ἐπὶ τῷ θλίβεσθι ἄγγέλματι τοῦ θανάτου τῆς πρώτης πολυφιλῆτου θυγατρὸς καὶ κυνῆματος τῆς Ἑλλάδος, τῆς ἀγαπητῆς Βασιλόπουδος καὶ Μεγάλης Δουκίσσης τῆς Ρωσίας Ἀλεξάνδρας ἀπεφάνετο, ἵνα α. Ὁ Σεβασμιώτατος Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου, Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, κ. Γερμανὸς διεφημεύσῃ ἐν δυνάμει τοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν Μελῶν τοῦ Συλλόγου ταῖς Α. Α. Μ. Μ. τῷ Βασιλεῖ καὶ τῇ Βασίλισσῃ τῶν Ἑλλήνων, τοῖς σεπτοῖς Γυνεῦσι τῆς Μεταστάσεως, τῷ προσφιλεῖ καὶ τιμιμμένῳ συζύγῳ Αὐτῆς Μεγάλῳ

Δουκὶ Παύλῳ, καὶ τῷ πεφιλημένῳ Αὐτῆς ἀδελφῷ τῷ Ἀντιβασιλεῖ καὶ Διάδοχῳ Κωνσταντίνῳ, ἐπιτίμῳ Προέδρῳ «τῆς Ἀναπλάσεως», τὴν ἐπὶ τῇ ἀδοκῇ αὐτῇ συμφορᾷ βαθυτάτην θλίψιν αὐτῶν διαβιβάζων Αὐτοῖς εὐλαβῶς τὰ ἐκ καρδίας συλλυπητήρια τῶν Ἑταίρων, καὶ β. Πενθήσῃ ὁ Σύλλογος «ἡ Ἀνάπλασις» ἐπὶ δέκα καὶ πέντε ἡμέρας.

Ἐγένετο ἐν Ἀθήναις τῇ 12ῃ Σεπτεμβρίου 1891.

Ὁ Πρόεδρος
† Ἀθηνῶν ΓΕΡΜΑΝΟΣ.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Π. Καπλανίδης.

Τὰ μεταξὺ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Διαδόχου ἀμειφθέντα πρὸς τὸν Σ. Μητροπολίτην Ἀθηνῶν ἐπὶ τούτῳ τηλεγραφήματα.

Τῷ Αὐτῷ Μεγαλειότητι τῷ Βασιλεῖ τῶν Ἑλλήνων
Εἰς Ἰλίνσκοι.

Τὰ ἐκ βάθους ψυχῆς συλλυπητήρια εὐλαβῶς ὑποβάλλων, ἐνθέρμως ἀναπέμπει τῷ Ὑψίστῳ δεήσεις, ὅπως εὐδοκῇ παραμυθῆσθαι τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα καὶ τὴν Αὐτῆς Μεγαλειότητα τὴν Βασίλισσαν.

† Ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν ΓΕΡΜΑΝΟΣ
Ἀθήνησι τὴν 12ῃν Σεπτεμβρίου 1891.

Τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν κ. Γερμανῷ.

Ἡ Βασίλισσα καὶ Ἐγὼ εὐχαριστοῦμεν Ὑμῖν εὐκρινῶς ἐπὶ τῇ Ὑμετέρᾳ συμμετοχῇ ἐν τῷ θλίβεσθι ἡμῶν δυστυχίματι. Ἀσέσθε ὑπὲρ ἀπάντων ἡμῶν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἰλίνσκοι 14/26 Σεπτεμβρίου 1891.

Πρὸς τὴν Αὐτῇ Βασιλικῇ Τηλότητι τὸν Διάδοχον Κωνσταντίνον, Ἀντιβασιλέα

Εἰς Δεκλείαν.

Ἡ Ἐκκλησία βαρέως φέρουσα τὴν βλάβην ἀπροσδοκῆτον δοκιμασίαν τὴν πλήξασαν τὰς καρδίας τῆς τε Ὑμετέρας Τηλότητος καὶ πάσης τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας ἐνθέρμως ἀναπέμπει δι' ἡμῶν τῷ Ὑψίστῳ δεήσεις, κατεκτείνουσα, ὅπως καταπέμψῃ βέλσαμον παραμυθίας ἐν ταῖς καρδίαις Ὑμῶν καὶ μετριάσῃ τὴν θλίψιν πρὸς παρηγορίαν Αὐτῆς τε καὶ τοῦ εἰς βαθεῖον πένθος βυθισθέντος Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

† Ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν ΓΕΡΜΑΝΟΣ
Ἀθήνησι τῇ 12ῃ Σεπτεμβρίου 1891.

Τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν κ. Γερμανῷ.

Εὐχαριστῶ Ὑμῖν διὰ τὰ συλλυπητήρια καὶ τὰς Ὑμετέρας δεήσεις.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΙΑΔΟΧΟΣ

Ἐν Δεκλείᾳ 14 Σεπτεμβρίου 1891.

ΤΟ ΚΑΚΟΝ ΑΓΓΕΛΙΑ

Ποῦς ἀρά γε νὰ σβύσθηκε
Κ' ἐσβύσαν τὰ τραγούδια;
Κ' ἐμαράθησαν τὰ κλαδιά,
Κ' ἐπέσαν τὰ λουλούδια;

Γιατὶ ὁ ἥλιος ἐξάρνα
Νὰ λάμπη ἐκουράσθη;
Καὶ πῶς ἡ φύσις γύρω μας
Μὲ σὺννεφα σκεπάσθη;

Γιατὶ τὸ κῆμα νὰ κυλῇ
Θολὸ καὶ βουρκαμένο;
Καὶ τὸ πουλάκι νὰ ν' βουβῇ
Καὶ παραπονεμένο;

Ἡ νῆσός μας γιατί θρηνεῖ;
Κι' ἡ Ἀττικὴ πῶς κλαίει;
Αὐτὸ τὸ μαυρὸ σὺννεφο
Βαρὺ κατὰ μᾶς λέει!

Γιὰ ἰδὲ πῶς πλάκωσε μὲ μίαν
Ἀπ' τοῦ Βορῆα τὴν ἀκρὴ;
Δὲν εἶν' γεμάτο μὲ βροχὴ
Μόν' εἶν' γεμάτο δάκρυ.

Δάκρυ ποῦ τῆς Ἑλλάδος μας
Πλημμύρισε τὸ μάτι,
Δάκρ' ἱερὸ ποῦ χύθηκε
Σ' ἀγγελικὸ κρεβάτι.

Τοῦ κάκου κι' ἡ ἀγάπη μας,
Τοῦ κάκου οἱ στεναγμοὶ μας,
Τοῦ κάκου ἡ ἀκατάπαυστη
Γιὰ καίνην προσευχή μας.

Ἐσβύσθη τὸ λαμπρότερο
Ἀστὲρι τ' οὐρανοῦ μας,
Μαράθηκ' ὁ καλλίτερος
Ἀνθὸς τοῦ παλατιοῦ μας.

Ἀκόμ' ἡ γῆ μοσχοβολᾷ
Τοῦ γάμου τὸ λιβάνι.
Καὶ νεκρικὸ λιβάνισμα
Τῆς Ἀλεξάνδρας φύάνει.

Ἀκόμ' ἀνθίζει τὸ νωπὸ
Στεφάνι τῆς μυρτιάς,
Καὶ νεκρικὸ στεφάνωμα
Τῆς πλέκουμῃ ἱτιάς.

Δὲν ἐσωπάσαν ἡ χαρὶς
Καὶ τὰ τραγούδι' ἀκόμα,
Καὶ μοιρολόγι' ἀτέλειωτο
Τῆς φέλνει κατὰ στῆμα.

Ἀχ μὰ γιατί μᾶς ἀφῆσες;
Τ' οὐλῆει' ἐκεῖ πέρα;
Μὴ ζήλεις τὸ κῆμά μας;
Τὸν Ἀττικὸν ἀέρα;

Μὴ τὴν ἀγάπη ἔχασες;
ὑπερήθης τῇ λατρεία;
Τ' οὐλῆει καὶ σβύσθηκα
Μέσ' τοῦ Βορῆα τὰ κρύα;

Ἀχ τίποτε δὲν οὐλῆει;
Κι' ἐκεῖ ξενιτεμένη;
Ἦσουν θερμὰ καὶ ὡς κι' ἐδῶ
Ἀπ' ὅλους λατρευμένη.

Σιγὰ γαλανόλευκη
Κι' ἐκεῖ σοὶ κυματοῖδες.
Τὸν ἴδιο τὸ σταυρὸ κι' ἐκεῖ
Καθένας προσκυνούσας.

Τὲ κῆμά μας νὰ ζήλεις;
Μ' αὐτὸ δικό σου ἦτο
Ἀέρας, ἥλιος, οὐρανὸς
Μὲ τρέλλα σ' ἐνθυμεῖτο.

Δὲν ἐστατήθη τίποτε,
Κανεὶς ἄς μὴ θρηνήσῃ.
Ἡ Ἀλεξάνδρα ἔπρεπε
Στὸν οὐρανὸ νὰ ἔλθῃ.

Τόσον μεγάλου στολισμοῦ
Ἡ γῆ μας ἀναΐξα!
Εἰς ἀγγελὸν ἀγγελικὴ
Ἀριόζει κατοικία.

Ἐν Κερκύρῃ, Σεπτεμβρίῳ 1891.

Φλωρεντία Φωνητικῇ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΡΑΜΥΘΗΤΙΚΗ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Γ. ΤΟΝ ΔΙΑΔΟΧΟΝ.

Ὑψηλότετε,

Ἡ θλίψις, ἥτις ἐβασίλει τὴν καρδίαν ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς λαοφιλοῦς ἀδελφῆς Σου, μεγάλης δυσκρίσεως Ἀλεξάνδρας, ἀφαιρεῖ καὶ ἀπ' ἐμοῦ τὴν δύναμιν νὰ ἀπευθύνω παρηγορητικὰς λέξεις.

Τῷ ὄντι τίς δὲν τὴν ἐκλαυσε καὶ τίς δὲν ἐλυπήθη; πλὴν ὑποταχθῶμεν εἰς τὰς θελήσεις τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ, ὅστις οὕτως ἐκέλευσεν. Ὑποταχθῶμεν εἰς τὸ σκληρὸν πεπρωμένον παρκαλοῦντες πάντες τὴν Ὑψιστον, οὐδέποτε πλέον νὰ κρούσῃ τὴν θύραν τοῦ θρόνου ἡ ἀτυχία. Ὑποταχθῶμεν καὶ ὡς ἐννοήσωμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθη εἰς τὸν κόσμον μᾶλλον διὰ πικρίας, καὶ ἂν ποτε ἀπαντᾷ τις εἰς τὸν βίον πρόσκαιρόν τινα εὐχαρίστησιν, τοῦτο δύναιται νὰ παραβληθῇ μὲ ὕασις ὁδοιπόρου ἐν ἐρήμῳ.

Ἀλλὰ Σὺ σήμερον, ὕψηλότετε, ἔχεις καὶ ἄλλο κατῆκον φιλόστοργον, νὰ ὤψῃς ὅσον τὸ δυνατόν βάλσαμον εἰς τὴν πληγὴν τῆς φιλικῆς βασιλείας μητρὸς Σου καὶ τὴν παρηγορήσῃς, διότι τοιαῦτα πληγαὶ ἀφένοντο ἰσχυρὸς τὰς ἐντυπώσεις, καὶ μόνον ἡ γενναίω ψυχὴ Σου, ὡς πρωτοτόκου, ἀφοῦ ἀναφωνήσῃς «δόξα σοι ὁ Θεός», θὰ δάσῃ εἰς ἅπαντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλείως τὸ θάρρος καὶ τὴν παρηγορίαν κατὰ τοῦ πικροῦ γεγονότος.

Ἀθήναι 13 Σεπτεμβρίου 1891.

Ἐποσημειοῦμαι

Θεοδ. Γενναίου Κολοκοτρώνης.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤ. ΚΑΛΟΖΥΜΗ

Λογικηδότης ἐν Λειψίᾳ.

(Συνέχεια ὡς προηγουμένον φύλλον).

Ἡ ὑψίστη ἐκδήλωσις τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν βίου ἐστὶ τὸ συνειδός, ἥτοι ἡ γνῶσις, ἣν ἔχει τὸ πνεῦμα περὶ ἑαυτοῦ καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτῷ συμβαινόντων ὁ δὲ τρόπος, καθ' ὃν μεταδίδεται ἡμῖν ἡ γνῶσις αὕτη, ἡ γινώσκουμένη τι, ἐστὶ κολλαπλῶς. Ἐπειὶ ἐν εἰδὲ αἰσθημάτων ἐμφανίζεται τὸ συνειδός, ὅταν ἡ γνῶσις περὶ τινος ἐνεργείας ἢ καταστάσεως τοῦ πνεύματος γίνεται μὲν τῇ συνεργίᾳ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἔκκεν προγενεστέρως τινὸς σκέψεως ἐν εἰδὲ παραστάσεως, ὅταν τὸ γνωστοποιούμενον ἡμῖν αἰσθημα καθιστῶμεν ἀντικείμενον σκέψεως ἐν εἰδὲ ἀντιλήψεως, ὅταν μεταξὺ τῶν ὑπὸ σκέψιν ἀντικειμένων ἐξαίρωμεν μόνον ἐκεῖνο, πρὸς ὃ αἱ ὁμοειδέες τοῦ αἰσθηματος ἡμῶν καταστάσεις καὶ κίνησεις καὶ συντάσσονται. Ἐν τῇ δὲ καὶ ὡς γνῶσις, ὅταν τὰς ἰδέας ἀποδεχόμεθα ὡς ἀληθεῖς, καθ' ὅσον ἡ γνῶσις προσηγορεύεται, ἢ μᾶλλον περιλαμβάνει, τὰς ἐνθάδε προσηγορευμένους μορφὰς τοῦ συνειδός. Ἄλλως τε καὶ ἔκκεν αὐτῶν πᾶσα ἰδέα ἢ ἔλεος εἶσθαι κενόν τι, ἂν μὴ προσηγορευθῇ αὐ-

τῆς αἰσθηματικῆς, ἢ πραγματωθῇ ἡ γνῶσις τοῦ νοουμένου. Ἐν τοῖς τύποις τούτοις συνελόντι εἰπεῖν ἐκδηλοῦται τὸ συνειδός, ὅπερ ἐστίν, ὡς ἐρρεθὴ ἡ γνῶσις, ἣν ἔχει τὸ πνεῦμα περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ. Αἱ δὲ μορφαὶ αὗται τοῦ συνειδός ἐμφανίζονται ἐνίοτε μὲν κεραιωμέναι ἀπ' ἀλλήλων, ἄλλοτε δὲ καὶ συνδεδεμέναι πρὸς ἀλλήλας, καὶ κοινωνοὶ ἀλλήλων.

Ἐπάρχει δὲ κόσμος τις φαινομένων, σκέψεων καὶ συμβεβηκότων, ἐν ᾧ μὴ λέξει συμπεριλαμβάνοντες **συνειδῶν** καλοῦμεν. Ἀλλ' εἰς ἐν τῇ λέξει ταύτῃ ἐννοούμεν πληθὺν ὅλην καθ' ἑκάστην τελομένην συμβεβηκότων καὶ παρατηρήσεων, ἐκδηλοῦμεν οὐχ ἥττον δι' αὐτῆς, ὅτι αὐτὰ καὶ πραγματικὴν τινα ἐνότητα καθ' ἑαυτὰ ἔχουσι, καὶ στενὸς πρὸς ἄλληλην συνδέονται. Καὶ αὐτὰ διακρίνονται οὐσιαστικῶς ἐκ τῶν λοιπῶν φυσικῶν τοῦ βίου φαινομένων. Περὶ δὲ, ποῦ ἐγίνεται τὸ ἰδιόζον τῶν φαινομένων τούτων, ἅπαντα διὰ τῆς λέξεως συνειδήσιν παριστῶμεν, καὶ ὅποια τις ἐστὶν ἡ περιφρασία, ἢ ὑπὸ τῆς λέξεως ταύτης ἐγγραμματομένη, περὶ τούτων ἐγένοντο παραδόξως, πῶς κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῖς κυρίως τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος πολλὰ καὶ διάφορα ἐρμηνεύται. Ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτῶν ἐξάγεται, ἡ τοῦ θέματος τούτου ἀκριβὴς λύσις οὐδ' εὐχερὴς ἀποβαίνει, οὐδὲ φεδιά, ὡς προσκρούουσα καὶ εἰς πολλὰς καὶ εἰς μεγάλας ἀντιθέσεις καὶ δυσχερείας. Βεβαίως οὐδὲν πρᾶγμα φαίνεται ἡμῖν ἀπλούστερον τῆς συνειδήσεως, οὐδὲ προφέρομεν τὴν λέξιν ταύτην δυσκολώτερον τῶν ἄλλων. Καὶ ὅμως ἐν τῇ φαινομενικῇ ταύτῃ ἀπλότῃ ἐργαζόμεθα μεγάλα καὶ πολυειδῆ καλῶματα, καλῶντα εἰς τὴν ἀκριβὴ καὶ σαφὴ ἐκδήλωσιν καὶ παράστασιν τῆς ὑψηλῆς ἐννοίας καὶ περιπλόκου σημασίας τῆς λέξεως συνειδήσεως. Τούτου δ' ἐνεκα εἰς τῶν διασημῶν γερμανῶν ἠθικολόγων, ὁ Kottke, θεωρήσας λίαν πολυσήμαντον καὶ δυσκατάληπτον τὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως ταύτης ἀπεφάνετο ἀνεπιφυλάκτως γινώμην περὶ ἀποβολῆς αὐτῆς ἐκ τῆς χρήσεως τῆς ἐπιστημονικῆς γλώσσης ἀπ' ἐνός, καὶ ἀπ' ἑτέρου, περὶ ἀποδοχῆς αὐτῆς, ἐνίαν μόνον γνωμῶν συναρδουσῶν ὅσον οἷον τε ἀκριβέστερον εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως συνειδήσεως. Τὸ δυσχερὲς δὲ τῆς λύσεως τοῦ προκειμένου τούτου θέματος ὅπ' ὅψιν ἔχοντες προβαλλόμεθα ἐνθάδε ἀπλῶς τινὰς μόνον διασαφήσεις. Αἱ αὐτῶν δὲ σκοποῦμεν οὐχ ἵνα παραστήσωμεν ὡς διαλευκανθέν, ἢ καὶ ἐξαντληθὲν τὸ τόσον περίπλοκον ἔμα καὶ δυσερμηνεύτον τοῦτο περὶ τῆς συνειδήσεως θέμα, ἀλλ' ὅπως δῶμεν ὥδησιν τινα τοῖς περὶ ταῦτα ἀσχολουμένοις πρὸς εὐρύτεραν αὐτοῦ διασαφήσιν καὶ βαθύτεραν ἐξαμάλισιν.

Ἡ δὲ παρατήρησις, ἣν ὡς προβαλλόμεθα

ἐστὶν ἡ περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς σημασίας τῆς συνειδήσεως, ἥς ἡ κρίσις ἀπόλυτον ἔχει κύρος ἐπὶ τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ περὶ μὲν τῆς οὐσίας τῆς συνειδήσεως δυνάμεθα νὰ συμβουλευθώμεν παντός ἄλλου κάλλιον αὐτὸ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, καθ' ὅσον ἐν αὐτῇ ἀποκαλύπτεται ἡμῖν ἡ ἀληθὴς γνῶσις τῆς οὐσίας τῆς συνειδήσεως. Ἐξ αὐτοῦ πληροφοροῦμεθα ὅτι εἰ καὶ ἐν τῷδε τῷ βίῳ κοινωνοῦμεν μὲν τοῦ φυσικοῦ βίου ἢ ἄλλως εἶπειν συνεχόμεθα πρὸς αὐτόν, διατελοῦμεν ὅμως οὐχ ἥτερον ἐν στενῇ πνευματικῇ σχέσει καὶ πρὸς τινὰ ὑψηλὴν πνευματικὴν ἀρχὴν, ἥς ἡ ὅσον οἶόν τε ἐγγυτέρα προσέγγις ἐν τῇ ἐξασκήσει τοῦ ἀγαθοῦ, τῆς ἀρετῆς, προβάλλεται ἡμῖν ὡς ὁ ἡθικὸς ἡμῶν σκοπός. Ἡ δὲ σχέση αὕτη οὐσα ὑπερφυσικὴ ἐξέρχεται τοῦ κύκλου τῆς φυσικῆς ὑπάρξεως. Τὴν σχέσιν δὲ ταύτην ὑποδεικνύουσα ἡμῖν ἡ συνειδήσις ἐκφαίνει τὴν ἐαυτῆς οὐσίαν, ἥτις μέγα ἔχει τὸ συγγενὲς πρὸς τὴν ἀπόλυτον ἐκείνην πνευματικὴν ἀρχὴν, ὡς οὐσα ἀκτὶς ἐκ τοῦ φωτός αὐτῆς. Τούτου δ' ἕνεκα ἡ συνειδήσις οὐδαμῶς συνδέεται πρὸς τὸν ὑλικὸν κόσμον· διότι, ἐὰν συνεδέετο πρὸς αὐτόν, πᾶσα δράσις αὐτῆς ἦθελεν εἶσθαι ἡμῖν ἀκατάληπτος. Κατάληπτή δὲ καθίσταται αὕτη, τότε μόνον ὅταν ἀποδίδεται τῇ συνειδήσει ἐκείνῃ ἢ καταγραφῇ, ἢν σαφῶς ἐξαγγέλλει ἡμῖν ἡ θεία Ἀποκάλυψις, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος λαβὼν τὸ εἶναι τῷ θεῷ τῆς πνευματικῆς ζωῆς φουσηματι, συνεδέθη οὕτω στενῶς πρὸς τὴν ἄπειρον καὶ παντοῦναμον πνευματικὴν ἐκείνην ἀρχὴν, ἥτοι τὸν Θεόν, ὥστε μόνον ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ζωοποιᾶς ταύτης δυνάμεως ἐμμένον ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ συνειδήσει ἡθικῇ ἀπόλαυσιν, εὐδαιμονίαν, καὶ ἀληθὴ ὑπαρξιν. Ἀλλ' εἰς τὸ κέντρον τοῦτο πνεῦμα τὸ δημιουργήσαν τὸ σύμπαν ἔγεται ὁ ἄνθρωπος ὁ ὑπείκων τῇ ὁδηγίᾳ τῆς ἀληθοῦς συνειδήσεως, ἥτις ὁπομιμνήσκουσα τὴν θεῖαν ἐμφάνισιν, τὴν ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἀνθρώπου ἀντικατοπτριζομένην, διαγείρει αὐτόν ἐκ τῆς μέθης καὶ τοῦ ληθαργίου τῶν παρανομιῶν καὶ ἀνομιμάτων. Ἐν δὲ τῇ διεγέρσει ταύτῃ καθορῶν οὕτως τὴν ἡθικὴν αὐτοῦ γύμνασιν καὶ ἀσκησίαν πειρᾶται ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς συνειδήσεως, ἵνα προσπελάξῃ τῷ, ἐξ οὗ ἀπέστη, Θεῷ, παρ' ὃ καὶ μόνον εὐρίσκει πλήρη ἡθικὴν ἀνάπυσιν ἐσωτερικὴν γαλήνην καὶ ἀμειβὴν, τὴν συνισταμένην ἐν τῇ τῶν αἰσθητικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων ἁρμονίᾳ. Περὶ δὲ τῆς σημασίας τῆς συνειδήσεως πληροφορεῖ ἡμᾶς καὶ ἡ αὐθεντικὴ αὐτῆς ἐν ἡμῖν ἐμφάνισις καὶ ἡ ἐπιτακτικὴ αὐτῆς πρὸς τὸν προσωπικὸν ἄνθρωπον, καθ' ἣν σιγῇ οὕτως μέλλει ἢ ἐκνυμὸν τινὰ πράξιν νὰ ἐκτελέσῃ ἢ εἰς ἡθικὴν ἀλχημασίαν νὰ ὑποβληθῇ. Ἐπιτάττουσα δὲ

ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, λέγει «ὁρεῖσθε νὰ ἔχη ἐν τῷ Θεῷ». Τὴν δὲ προσταγὴν ταύτην καὶ ἀκούει πᾶς ἄνθρωπος καὶ ἀναγνωρίζει ὡς ὑψηλὴν καὶ ἱερὰν διότι πᾶσα ἐκφρασις τῆς συνειδήσεως ἐστὶ καὶ ἐκδήλωσις τοῦ ὑψίστου ἐν ἡμῖν φυσικοῦ νόμου, ὅστις ἐστὶ τὸ ἀπῆχμα τῆς φωνῆς τῆς θείας βουλῆς. Τούτου δ' ἕνεκα ἡ συνειδήσις ἐστὶ, δύναται τις εἶπειν, τὸ ἐλατήριον ἐκείνο, δι' οὗ τὸ ἄνθρωπον εἰς τὸν αἰὶ τοῦ ἀνθρώπου καλεῖται ἔξιν, κινεῖσθαι καὶ ἐν τῷ Θεῷ εἶναι. Ὡς δὲ, ὅταν ἡ καρδία κινῆται, τότε γίνεται καὶ ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος, ἡ μαρτυροῦσα τὴν ὑπαρξιν ζωῆς (ἄλλως τε τῆς καρδίας σιγῆς, ἡ κυκλοφορία καὶ μετ' αὐτῆς ἡ ζωὴ πάρεντα παύεται), οὕτω καὶ ἡ συνειδήσις, ὡς πνευματικὴ καρδία θεωρουμένη, ὥστε εἰς κυκλοφορίαν οἴοντι τὸ θεῖον ἐκείνο πνευματικὸν αἷμα, ὑπερῶν κατ' ὅλα τὰ μέλη ἡμῶν μαρτυρεῖ οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸν ζωῶτα πνευματικὸν ἡμῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ σύνδεσμον. Ὅθεν ἡ συνειδήσις ἐστὶ κατὰ τὴν ἡμελιώδη ἐννοίαν αὐτῆς ἡ γνῶσις, ἣν ἔχει ὁ ἄνθρωπος περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἡθικοῦ βίου, τοῦ συνδέοντος αὐτόν μετ' αὐτοῦ. Ἐν τῇ συνειδήσει διαβλέπει ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν, Περὶ τούτου ὁμιλῶν ὁ Κάντιος λέγει «τὸ ὅμοιον τοῖς ὁμοίοις γινώσκειται» ὁ δὲ μέγας ποιητὴς (ὁ ὁμοῖος ἀποφαίνεται, ὅτι «τὸ ἐκτός ἡμῶν θεῖον διὰ τοῦ ἐν ἡμῖν κατανοεῖται», καὶ ἀλλὰ οὐδ' ὁ αὐτὸς συνεπάγεται, «ὡς ἐὰν μὴ ἦν ὁ ὁρθολογισμὸς ἡμῶν ἐπιθετικὸς τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, οὐκ ἠδυνάμεθα βλέπειν τὸ φῶς αὐτοῦ, οὕτω, καὶ ἂν μὴ ἔξῃ ἐν ἡμῖν αὐτὴ ἡ εἰσα τοῦ Θεοῦ δύναμις, οὐδαμῶς ἦθελε τέρεται ἡμᾶς αὐτὸ τὸ θεῖον». Ὡστε ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ λαμβάνει γνῶσιν τῆς ὑψίστης ἀρχῆς, τοῦ ἡθικοῦ σκοποῦ καὶ βίου, τῆς ἡθικῆς ἐνεργείας αὐτοῦ. Ἐν αὐτῇ γινώσκει καὶ ἀμέσως ἀποδέχεται, ὅτι ἵπκται αἰ τῆς θελήσεως αὐτοῦ ἐνέργειαι καὶ τάσεις δέον νὰ ὑποκύπτωσιν ἀνευδοκίᾳ καὶ ἀπολύτως τοῖς ἐντάλλμασι τῆς συνειδήσεως, ὅπως ἔχωσιν ἡθικὸν κύρος, ἡθικὴν ἀξίαν. Ἐν τῇ συνειδήσει ἀναγνωρίζει ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν ὡς τὸν δημιουργὸν καὶ ἀπόλυτον κύριον αὐτοῦ, ὡς τὸν ὑπερτάτον νομοθέτην καὶ δικαστήν, τιμωρὸν καὶ μισθωτὴν δότην, καὶ ὡς τὴν μόνην ἐκδοχὸν, τὴν διασπῆ καὶ ζωοπάρουσαν ἐκείνην πηγὴν, ἐξ ἥς ἀρρέεται οὕτως τὰς ἀνωτέρας ἡθικὰς ἀρχὰς καὶ γνώσεις, τὸν ὑψηλότερον πνευματικὸν βίον. Συνελθόντι δ' εἶπειν ἡ συνειδήσις ἐστὶν ἐξουχὸς τις μεγαλειότης. Πρὸ τοῦ ὑψηλοῦ ἀξιώματος αὐτῆς αἱ πάντες κλίνουσι τὸν ἀνθρώπου. Ἐξ τῆς συνειδήσεως ἀπόκειται ἡ κρίσις πάσης πράξεως ἡμῶν. Πρὸ τοῦ ἱεροῦ δικαστηρίου αὐτῆς οὐδεὶς ἐνοχὸς κηρύσσεται ἄθως. Ὁ ταιωδὲς δύναται μὲν ὑπὸ τοῦ ἔξω κριτοῦ, ἢ ὑπὸ τοῦ ἐπὶ

τοῦ βασιλικοῦ θρόνου καθήμενου μονάρχου νὰ τύχῃ χάριτος τιμῆς, ἢ νὰ κηρυχθῇ ἄθως. Ἀλλ' ἡ οὕτω κηρυττομένη ἀθρότης οὐκ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τῆς ἐνοχῆς καὶ τιμωρίας· διότι ἡ συνειδήσις τῶν πράξεων αὐτοῦ ἀκαταπαύστως ταρτέει καὶ δεινῶς βασανίζει καὶ μαστιγᾷ αὐτόν ἐν τῷ κρυπτῷ. Καὶ ἡ τιμωρία αὕτη ἐστὶν ἡ μόνη, ἣν ἐπιβάλλει τοῖς ἐνόχοις ἡ συνειδήσις, ὡς κριτῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις φέρει μετ' ἐαυτοῦ ἀδιασπάστως τοὺς κατηγοροὺς μάρτυρας τῶν ἐγκλημάτων αὐτοῦ. Ἡ ἐργασία, ἣν ὁ ἐνοχὸς ἀσθάνεται ἐπὶ τῷ ἐλέγχῳ καὶ τῷ δηλητηριώδει διγύματι τῆς συνειδήσεως ἐστὶ πάσης ἐννοίας ὑπερτέρα· διότι αὕτη καὶ ἐν καιρῷ τοῦ δεινίου κατατρώγει τὸν τῆς ἀνομιᾶς ἐργάτην καὶ καθ' ὅσον ταλανίζει αὐτόν τῇ προκλήσει φρικτῶν δυνέων ἐντολῶν τῆς συνειδήσεως δύναται μὲν νὰ καταπονήσῃ τις, ἀλλ' οὐ δύναται ν' ἀποφύγῃ καὶ τὴν ἀπειλητικὴν φωνὴν αὐτῆς. Ἐξ τῆς συνειδήσεως, ὡς τὸ ὑπερτάτον δικαστήριον, ποιούμεθα τὴν τελευταίαν ἐκκλήσιν. Ἀὕτη ἐστὶν ὁ ὑψιστος νόμος πάσης πράξεως. Ἡ συνειδήσις ἐμφανίζει ἡμῖν τὸν ἡθικὸν νόμον, ὡς τὴν ἐκφρασιν τῆς θείας θελήσεως, καὶ συνδέει τὴν ἡμετέραν θέλησιν πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ. Ἐν τῇ συνειδήσει ἐστὶν ὁ ἱερὸς ἐκείνος τόπος, ἐν ᾧ τελεῖται ἡ φυσικὴ οἴοντι ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ, καὶ γινώσκειται τὸ πρὸς αὐτόν συγγενὲς τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ καὶ ἵπκται αἰ πνευματικαὶ αὐτοῦ τάσεις, αἱ ἡθικαὶ ἐνέργειαι καὶ δυνάμεις, καὶ αὐταὶ αἱ θερηκεντικαὶ αὐτοῦ διαθέσεις καὶ κλίσεις ὁρμητοῦσιν ἐκβλαστάνουσιν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς συνειδήσεως, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ἡθικὸν οὕτως εἶπειν ἐκείνο κέντρον, περὶ ὃ στρέφεται ἅπας ὁ ἡθικὸς βίος καὶ ἡ ἡψηλότερα πνευματικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Τούτου δὲ πάλιν ἕνεκα ἡ συνειδήσις ἐν ταῖς ἐκδηλώσεσιν αὐτῆς ὑποβάλλει τὸν ἄνθρωπον εἰς τινὰ ἐξουχὴν αὐθεντίαν, εἰς ὑψηλὸν ἡθικὸν νόμον, οὗς ἐξαγγέλλουσα μετὰ θεοῦ κύριος ἀπαιτεῖ παρ' αὐτοῦ πλήρη εἰς αὐτοὺς ὑποταγήν. Αἱ δὲ ἀξιώσεις αὐταὶ τῆς συνειδήσεως, ἀναγνωρίζονται ὡς ἀληθεῖς καὶ ἀλάθηται ἐξακροῦσιν ἀπόλυτον ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου κῆρος· διότι ἡ συνειδήσις ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ κήρυξ, ὁ ἐξαγγέλλων ἐκπλῶς τὴν ἱερὰν αὐτοῦ θέλησιν, ὡς ὁ τοῦ ἐπιτελείου βασιλέως ἀγγελιαφόρος, ὁ ἐντεταλμένος νὰ ἀναγγεῖλῃ τὴν τοῦ κυρίου αὐτοῦ προσταγὴν. Καὶ ἐντεῦθεν ἐκπηγάξει ἡ ὑποχρεωτικὴ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐπιταγὴ καὶ δύναμις τῆς συνειδήσεως, ἥτις ἐστὶν ὁ ἀσφαλὴς καὶ ἀλάθης γνώμων, καθ' ὃν κρίνεται αἱ τῶν ἀνθρώπων πράξεις. Οἱ ὅντως σοφοί, λέγει ὁ Κιέριον, ἐπεδέχοντο ὅτι ἡ συνειδήσις οὕτε τῆς νοήσεως ἐστὶν ἀποκύημα, οὕτε τῶν λαθῶν ἐπινόημα, ἀλλ' αἰώνιος νόμος,

εἰς ὃν ἐστὶν ὑποτεταγμένος ὁ σύμπας κόσμος. Καὶ ὁ Κάντιος ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν συνειδήσιν ἀποφαίνεται ἐν τέλει τῆς περὶ τοῦ πρακτικοῦ λογικοῦ κριτικῆς αὐτοῦ λέγων, ὅτι «ὁ δὴν πράγματα πληροφορεῖ κυρίως τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὁ θαυμασμός καὶ ὁ σεβασμός, ὧν ἡ αὐξήσις ὁλονὲν ἐξογκοῦται, ἐφ' ὅσον ἡ σκέψις τοῦ ἀνδρός τοῦτον ἀσχυλεῖται περὶ τὸν ἄναστον οὐρανόν, τὸν ὑπερῶνα τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ περὶ τὸν φυσικὸν νόμον, τὸν ἐν αὐτῷ ἥτοι, ὅσοι συνεχέστερον περὶ αὐτοὺς ἀσχυλεῖται, τόσο μᾶλλον ζωηρότερον ἀναγορεύονται καὶ ἀναφλέγονται οὗτοι». Ἐὰν δὲ τις, ἐπιλέγει ὁ φιλόσοφος οὗτος, παραστήσῃ τὴν συνειδήσιν, ὡς τινὰ μεγαλειότητα, εἰς ἣν ὁρεῖται νὰ ὑποκύψωσιν οὐ μόνον ἡ τοῦ ἀνθρώπου θέλησις, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ κρίσις αὐτοῦ, ἡ ἀντισταμένη τῇ δυνάμει ταύτῃ, ἡ πρότασις αὕτη πάντως ἦθελε τύχει κοινῆς ἐπιδοκιμασίας. Καὶ δικαίως· διότι μεταξὺ ἐκείνων τῶν ἐπιγείων δυνάμεων τοῦ ἡθικοῦ ἡμῶν βίου οὐδεμίαν ἄλλην ἀναγνωρίζομεν ἰσχυρότεραν καὶ ὑπερτέραν τῆς συνειδήσεως. Πᾶς δ' ὁ μὴ ἀναγνωρίζων τὴν ἐξουχὴν τῆς δυνάμεως ταύτης αὐθεντίαν, τὸ ἡθικὸν αὐτῆς μεγαλεῖον, ἐστὶν ἀνάξιος σεβασμοῦ, ἀνάξιος λόγου. Τίς δὲ ἐξ ἡμῶν ἀγνοεῖ τὴν ἐξασκουμένην ὑπὸ τῆς συνειδήσεως μεγάλην ἐπιρροὴν ἐφ' ὅλου τοῦ πεδίου τοῦ τε κοινωνικοῦ καὶ ἰδιωτικοῦ ἡμῶν βίου; Βεβαίως οὐδεὶς. Καὶ ταῦτο δῆλον καὶ ἐκ πολλῶν μὲν ἄλλων περιστάσεων, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ὅτι ἅπαντες τὸ μὲν καθῆκον τὸ μετ' εὐσυνειδήσεως ἐκπληροῦμεν θεωροῦμεν ἐφ' ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν πεδίων τοῦ βίου ἡμῶν, ὡς τὸ κάλλιστον καὶ τὸ πρῶτιστον, τὴν δὲ μομφὴν ἀπεικοντίας τὴν πρὸς τινὰ ἀποδιδόμενῃ ἐπὶ τῇ ὁλιγώρῳ ἐκτελέσει αὐτοῦ, ὡς τὴν μεγίστην καὶ ὑψίστην ἀπασῶν. Τούτου δ' ἕνεκα ὁ νόμος τῆς συνειδήσεως ἐστὶ καὶ ὁ ὑψιστος τῆς κατ' ἄνθρωπον κρίσεως νόμος, ὃ χρώμεθα καὶ ἐν τῇ περὶ τῶν ἡμετέρων πράξεων κρίσει καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Πρὸς δὲ τοιαύτην κρίσιν οὐδεμίαν ἀπαιτεῖται ἰδιαίτερα δεξιότης ἢ εὐφροσύνη· διότι ἅπαντες ἐννοοῦμεν κάλλιστα τὴν ἐννοίαν τοῦ φυσικοῦ τούτου νόμου, ὅστις σαφῶς ἐν πάσῃ κρίσει δαικνύει ἡμῖν τὸ ὁρθὸν ἢ ἐσφαλμένον αὐτῆς. Ὡστε οὕτε ὁ πεποιοισμένος μετ' εὐφροσύνης ἐπίκτητα προτερήματα, οὕτε ὁ στεροῦμενος τούτων δύναται νὰ παρανοήσῃ τὴν ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐκφερομένην περὶ τινος πράξεως ἀπόφασιν, ἥτις κατὰ τὴν ἐννοίαν τῆς πράξεως δύναται νὰ ᾖ ἀθροιστικὴ ἢ καὶ καταδικαστικὴ. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἰσχυρὰ τις τάσις καλουμένη θετικισμός. Οὗτος δὲ ἐπὶ τῶν φαινομένων τοῦ ἡθικοῦ βίου ποιεῖται χρῆσιν μόνον τοῦ περὶ αἰτίας καὶ δράσεως ἐκείνου γνώμο-

νος, ὃ χρώμεθα πῶς τῶν συμβεβηκότων τοῦ φυσικοῦ ἡμῶν βίου, ἥτοι κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτοῦ δέον ἐν πάσῃ γενομένη πράξει ὡς ἀνευρίσκει τις τὴν αἰτίαν, ἐξ ἧς αὕτη προήλθε, καὶ ἥς ἀνευ οὐδέποτε βεβαίως ἤθελεν ἐπέλθῃ, διότι μόνῃ ἡ κρίσις αὕτη κατὰ τὸν θετικισμόν ἐστὶ δίκαια. Ἐτέρω δὲ κρίσις, λέγει οὗτος, οὐχ ὑπάρχει δι' ἡμᾶς. Ἡμεῖς ἐπιστάμεθα, συνεπάγεται, οὐδὲν κυρίως περὶ ἠθικῆς, ἢ μόνον περὶ ἡθῶν. Οὐδὲν περὶ ἠρώων ἠθικῶν, ἢ ἀπλῶς περὶ πράξεων. Πάν τοῦ ὑπάρχοντος δικαιοῦται, λέγει ὁ θετικισμός, νὰ ὑπάρχῃ. Τὸν συλλογισμόν δὲ τοῦτον μετὰ λεπτῆς ὕψους εἰρωνείας χαρακτηρίζω ἐν αὐτῇ ἐρῶσθ τοῦ Πανυο δειχ mondes, ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ λέγει: «Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ὁ Νέρων, ὁ φεβρός μητροκτόνος καὶ χριστιανοκτόνος, ἐστὶν οὕτως δεδικαιωμένος, ὥς ὁ Ἀδόστολος Παῦλος καὶ οἱ λοιποὶ Χριστιανοί, οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ρώμῃ φονευθέντες». Κατὰ τὸν θετικισμόν δυνάμεθα ἀπλῶς μόνον νὰ ὁμιλώμεν περὶ τοῦ Νέρονος οὐδὲν ὅ' ὅμως δικαίωμα ἔχομεν καὶ νὰ ἐπικρίνωμεν αὐτόν. Καὶ ἔχει μὲν καλῶς, συνεπάγεται ὁ ἀρθρογράφος οὗτος, ὅτι οὐ δικαιοῦμεθα νὰ μεμψώμεν τῇ ἀκρίβει, ὅτι ἐγένετο τοιαύτη, καὶ οὐχὶ ῥόδον· ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι, ἐξακολουθεῖ λέγων, οὔτε ἄνθρωποι, οὔτε ῥόδα εἰσίν, οὐδ' αἱ πράξεις αὐτῶν προῦντα φυσικῆς ἀνάγκης, ἀλλ' εἰσὶν ὑπεύθυνοι διὰ τὰς πράξεις αὐτῶν, διότι εἰσὶν οὕτοι ἠθικά, ἥτοι ἐλεύθερα ὄντα· καὶ ὥς τοιαῦτα ὑπάκουται τῷ νόμῳ τῆς ἐκτελεστικῆς συνειδήσεως. Θέλομεν δὲ ἀρνηθῆναι, ἐπιλέγει ὁ συγγραφεὺς, τὸ ἔριστον καὶ ἀλλοτρίον ἐν ἡμῖν, ἐὰν μὴ ἀποδεχθῶμεν τὸ μὲν ἀγαθόν, ὡς τοιοῦτον, τὸ δὲ κακόν, ὡς κακόν, καὶ ἂν μὴ χαίρωμεν ἐπὶ τῇ κτήσει ἐκείνου, καὶ μὴ λυπώμεθα σφόδρα ἐπὶ τῇ μὴ ἀπαλλαγῇ ἐκ τούτου. Τὴν κρίσιν δὲ ταύτην τοῦ ἀρθρογράφου τούτου ἐπιδοκιμάζοντες, λέγομεν, ὅτι ἀσύνετον καὶ μωρὸν λίαν ἐστὶ τὸ φρονεῖν ὅτι ἡ συνειδήσις ἐστὶ προῦν φυσικῆς ἀνάγκης, ἢ καὶ πνευματικῆς ἀπλῶς ἀναπύξεως, ὡς τινες φρονοῦσιν. Ὁ δὲ ἀρνούμενος τὴν ὑπάρξιν συνειδήσεως ἀρνέεται τὴν βίαν πάσης βεβαιότητος. Καὶ οὕτω καταρρέπει ἕκαστος τὸ ἠθικὸν τοῦ κόσμου οἰκοδόμημα, ὅπερ ὡς θεμέλιον ἔχει τὴν συνείδησιν. Ἀλλ' ὁ ἀρνούμενος τὴν συνείδησιν οὐ μόνον αὐτὸς ἐαυτὸν ἀπαθεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐλέγχεται καὶ ἐκτίθεται εἰς τὴν τύφωσιν αὐτοῦ ἐν μάλλιν.

Διὸ λέγομεν ὅτι ἡ συνείδησις οὕτε φυσικῆς ἀνάγκης προῦν ἐστίν, οὕτε δημιουργικῆς ἀνθρωπίνου ἐπινοήματος· ἀλλ' ἐστὶ προῦν ἠθικὸν τινος καὶ πνευματικοῦ ὄντος, ἐκείνου καὶ ὑπερένδο τοῦ κόσμου ὑπάρχοντος. Τούτου δὲ ἡ φωνὴ φθέγγεται πρὸς ἡμᾶς διὰ τῆς συνειδήσεως, ἥτις ἐστὶν ὁ ὕψιστος ἠθικὸς νόμος

πάσης πράξεως· διὸ καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐδράζεται πᾶν καθήκον, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀληθὲς καὶ κυρίως πνεῦμα τοῦ ὕψιστου ὄντος. Τούτων δὲ πάντων ἕνεκα τὴν ἠθικὴν τῆς συνειδήσεως κρίσιν θεωροῦμεν, ὥς τὴν ὕψιστην καὶ ὁριστικωτάτην ἀκρίβειαν τῶν ἄλλων ἐπιρρίπτειν. Ἐν αὐτῇ τῇ προσταγῇ ἢ τῇ φωνῇ αὐτοῦ ἀκούει ὁ ἄνθρωπος αὐτὴν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ. Πᾶς δὲ ὁ παρακούων τῆς φωνῆς ταύτης διχάζεται καθ' ἑαυτόν. Καὶ ἐντεῖθεν μαρτυρεῖται ἀκριβῶς ἡ συνεκτικὴ τῆς συνειδήσεως δύναμις ἡ συγκρατοῦσα ἡνωμένη τὸν ἄνθρωπον πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὸν Πλάστην αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον οὕτως ὑπακούει εἰς αὐτήν.

Ὅθεν ἡ συνείδησις, δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ἐστὶ τὸ πνευματικὸν ἐκείνο Σύναιον, τὸ ὑπὸ τῆς ἱερᾶς χειρὸς τῆς Θεῆς μεγαλειότητος ἀφθὲν ἀπὸ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ καὶ ὁμιθὲν εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἐνθα ἡ βία αὐτοῦ περιεφράχθη μετὰ φραγμῶν Θεῶν. Ὁ δὲ τολμῶν νὰ θρασυῖ αὐτοῦ καὶ καταπατήσῃ τὸ ἱερὸν τοῦτο ἔδαφος τιμωρεῖται σκληρῶς καὶ ἀμελεῖται κολάζεται ὑπὸ τοῦ ἀγρόντου φρουροῦ τοῦ ἱσταμένου ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς αὐτοῦ. Πᾶσαν δὲ βουλήν ἢ ἀπάθειαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς κατάκριψιν τῶν φραγμῶν τούτων καὶ βεβήλωσιν τοῦ ἱεροῦ τούτου ἑδάφους καταγγέλλει ἡ ὑπὸ τοῦ φύλακος τούτου ἡχοῦσα σάλπιγξ, ἥς ὁ ἥχος ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκείνου ἀκούμενος ἀντηχεῖ μέχρι τοῦ βαθυτάτου τῆς καρδίας κέντρον. Καὶ οὕτω πολλὰς καλεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐκτέλεσιν ἠθικῶν ἀσχημιῶν καὶ παρεκτροπῶν. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων δύναται τις λέγειν ὅτι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνοικεῖ ἀόρατός τις δύναμις, δι' ἧς ἡ τὰ πάντα σαρὰ καὶ καλῶς διέπουσα Θεὸς δικαιοσύνη τηρεῖ οἰκνεί ἐξοχόν τι τῶν πράξεων αὐτοῦ σιβίλιον, οὕτως τὸ περιεχόμενον ἀναμφισβήτητον ἔχει κύρος. Τῆς δυνάμεως δὲ ταύτης οὐκ ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ τοῦ νικητοῦ οὗτος ὑπάκουται αὐτῇ. Ἐν δὲ τῷ δικαιοῦται τούτῳ ἐμαρτυρεῖται προσαγαγεῖν πρὸ τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ δικαιοσύνην, δικάζει ἀμεροληπτικῶς καὶ τιμωρεῖ ἀόκλητος. Πᾶσα δὲ ἀπόφραξις αὐτοῦ ἐστὶν ἀνέγκλητος, διότι οὕτε ὁ ἐπὶ τοῦ ὑπαυτικοῦ ἐδωλίου καθήμενος δύναται ν' ἔρῃ αὐτήν, οὕτε ὁ ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου ν' ἀκυρώσῃ· καθ' ὅσον πᾶσα τοιαύτη ἀπόφραξις ὑποβάλλεται εἰς τὸν Θεὸν ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, ὑπ' οὗ αὕτη ἐτέθη ὁ δόρυς ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τῆς τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν ἀριότητα δὲ τῆς δικαιοσύνης ἀποφάνεως τῆς συνειδήσεως γινώσκει πᾶς ἄνθρωπος ἐξ ἰδίας πείρας, ἥτοι ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτοῦ βίου. Ὡστε ὁ ἄνθρωπος καὶ ἕκαστος προσβάλλει ἑαυτὸν μαρτύριον περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ. Καὶ ἐν τούτοις ἀσχο-

λούμενοί τινες περὶ τὸν ὁρισμὸν τῆς συνειδήσεως ἐπειράθησαν ἄλλοι μὲν τούτων νὰ ἐξηγήσωσιν αὐτήν διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς χημείας, καθ' ἣν εἰς πολλὰ ἄτομα περιέπεσον, ἄλλοι δὲ τὴν δόκησαν νὰ παραστήσωσιν αὐτήν ὡς ἐπινοήματι τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ὡς ἐπέπλαστον τινα ἀντανάκλασιν αὐτοῦ, ἐκδηλουμένην οἰκνεί ἐν τῇ κρίσει περὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τοῦ κακοῦ, ἢ καὶ ἐν τῇ ἐκφράσει λύπης ἢ χαρᾶς. Τούτῳ ὅπερ φρονοῦσιν οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ προῦν καθαρῶς τῆς διανοητικῆς καθ' ἡμᾶς ἀναπλάσεως. «Ἰδε ἀποστόλοις Ἐγγέλιον περὶ αἰσθητικῆς» (1. 258). Ἀλλὰ τὸ οἰκοδόμημα τῶν θεωριῶν τούτων, τὸ ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἀνεγερθὲν ἐπὶ ἐπισφαλούς βάσεως, καταρρέει ἐφ' ἑαυτοῦ. Ἀπὸ πολλοῦ λέγω, διότι ἡ γνώσις τῶν ψυχολογικῶν τούτων φαινομένων ἀνάγεται εἰς πολλὰ ἀποτέλεσμα ἐποχῆς, ἀνηκούσας ἐν τῇ ἀρχαίῳ, τῇ πρὸ τοῦ Θεοῦ χριστιανισμοῦ. Ὡστε ἡ γνώσις αὕτη οὐ δύναται θεωρηθῆναι ὡς προῦν τῆς διανοίας ἐνὶ ὁρῇ θεωρουμένων ἐν τῇ νερῇ φιλοσοφίᾳ ὡς δοκίμων. Ἐν αὐτῇ δὲ καὶ τῇ πρὸ αὐτοῦ καταβλήθησαν μεγάλα καὶ σκαινοτενέες ἐργασίαι, καὶ δι' ἐκείνας τῆς ἀγίας Γραφῆς, πρὸς καθορισμὸν τῆς συνειδήσεως. Ἐξ αὐτῶν μὲν οὐκ ἔπαισθη ὁ ἀκριβὴς ὁρισμὸς τῆς σημασίας τῆς συνειδήσεως, ἀπεδείχθη ὅμως σαφῶς ὅτι ὑπάρχει συνείδησις, ἥς τὴν ὑπάρξιν καὶ παρουσίαν γνωστοποιεῖ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ αὐτὸς αἰσθάνεται αὐτῆς ὡς ἐξ ἀποφάσεως, ἀφ' ὁμοτιμωρίας, καὶ αἱ ὑποκρουφώταται μομφαί. Διὸ πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀναγκάζομεθα ὑπὸ τινος ἐσωτερικοῦ ἐλέγχου, ὑπὸ ἐνδομύχου παραχρῆς ν' ἀποδίδωμεν καὶ τὸν προσήκοντα σεβασμὸν τῇ ἀγιότητι τοῦ ἐν ἡμῖν φυσικοῦ νόμου, ὅν ἐν τῇ διαπράξει ἀνομήματος παραβαίνουμεν μὲν καὶ ἀθετοῦμεν, ἀλλ' ὅμως βαθεῖα τις κατήφεια καὶ ὀχληρὰ μελαγχολία παρακολουθεῖται ἡμῖν εὐθύς ἀπὸ τῆς ὥρας τοῦ ἐγκλήματος πειθαυνογνώσεως ἡμᾶς νὰ ἀναγνωρίσωμεν καὶ ὁμολογήσωμεν, ὅτι μόνῃ ἡ ἀρετὴ ἐστὶν ἡ ἀληθὴς τιμὴ, ἡ εὐτυχία καὶ δόξα δι' ἡμᾶς. Διὸ δὲ καταλαμβάνει ἡμᾶς φόβος, δόσκις ἐσμέν ἡμετεροί, ὅπως χωρῶμεν πρὸς τὸν τύπον τοῦ ἐγκλήματος, ὅπου ἐν καὶ κατησχυμένοι καὶ περιφοβοὶ ἀποχωροῦμεν ἀπ' αὐτοῦ, ἀκούοντες ἰσχυρῶς τὸν καθ' ἡμῶν ἀποτεινόμενον ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλέγχου. Σκωπεῖται ὁπτασία, σκληρὰ καὶ ἀκαίαια ὄνειρος καὶ τὴν διάνοιαν ἡμῶν θρονοῦσιν, καὶ καθ' ὅσον ἡμᾶς τρεῖται, καθ' ὅσον ὁ μὲν ὑποστάμενος ἐλέγχος καταβιβάζει ἐδωλίοις καὶ ἀπλήστεως καὶ ἀπλήστεως τὰ σπλάγχνα ἡμῶν, τὸ δὲ ἐγκλημα, πρὸς ὃ μέλεις πρὸ μικροῦ ἐδωλίου καὶ περιχρεῖς, ἐσπεύδουμεν, τρέχει νῦν ὑπὸ τὴν ἡμῶν, ὡς ἄλλο ἀτίθαστον καὶ αἰμοβόρον θηρίον, ζήτοῦν νὰ κατασπαράξῃ τὴν

πρὸ αὐτοῦ τρέμουσαν ἐκ τῆς ἐνοχῆς καρδίαν ἡμῶν. Καὶ οὕτω τιμωρεῖ ἡμᾶς ἐπὶ τῷ διαπραχθέντι ἐγκλήματι, ὅπερ αὐτὸ τοῦτο ἡμῖν παρασκεύασεν. Ἀλλὰ πόθεν ἡ γνώσις πάντων τούτων; Ἐκ τῆς συνειδήσεως, ἐν τῇ φωνῇ τῆς ὁποίας φανεροῦται ἡμῖν ὁ Θεός, καὶ δι' ἧς ὁμιλεῖ πρὸς ἡμᾶς. (Ἰδε πρὸς. Ἀποστ. 17, 27-28 καὶ ψαλμ. 139, 7-12).

Διὸ τῆς φύσεως κηρύττουσι μὲν ἡμῖν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ τὴν αὐτοῦ παντοδυναμίαν, τὴν σοφίαν καὶ ἀγαθότητα· ἀλλὰ τί ἐστὶ δίκαιον ἢ ἄδικον, τί ἀγαθόν καὶ τί κακόν, τί ἐπιτετραμμένον καὶ τί ἀπαγορευμένον, περὶ τούτων οὐδὲν ἀναγινώσκουμεν ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς φύσεως, διότι σιγῶσι μὲν περὶ αὐτῶν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτοῦ περὶ τούτων λαλεῖ πρὸς ἡμᾶς, ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, ὡς ἔχον ἐγγεγραμμένην τὴν ἱερὰν αὐτοῦ θέλησιν ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν ὁ νόμος αὐτοῦ ἐστὶν ἐγκατεστημένος ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν. Ἐν δὲ τῷ ἱερῷ τούτῳ τόπῳ ἀποκαλύπτεται ὁ Θεός, ὡς ὁ ἱερὸς νομοθέτης καὶ ὡς ὁ δίκαιος κριτής. Ὅτι δὲ ὁ Θεὸς ἐπὶ τοῦ ὅρου Σινᾶ ἐγνωστοποίησεν ἐκ νέου καὶ αὐτὸς τῷ λαῷ αὐτοῦ τῷ Ἰσραὴλ, τοῦτο ἦν ἐξ ὑπαρχῆς ἐγγεγραμμένον ἤδη ἐν τῷ πνεύματι τῶν ἀνθρώπων. Ὅθεν ἐμφύτως φέρομεν ἐν ἡμῖν καὶ τὸν ἄγραφον νόμον, καθ' ὃν ὁ Θεὸς Παῦλος διδάσκει (Ἰδε Ρωμ. 2, 14-16), καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς δικαιοσύνης, τῆς εὐδότητος, τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀληθοσύνης. Ἀπαντες ἔχομεν καρδίαν, ἐν ᾗ εἰσὶν ἐγγεγραμμένα αἱ διατάξεις τοῦ φυσικοῦ νόμου καὶ τοῦ καθήκοντος, οὕτως ἡ ἀκριβὴς τήρησις φέρει εἰς τὴν ἀρετήν, ἣν ὀφείλει ἕκαστος ἐν αὐτῇ πρωτίστως νὰ ἐξασκῇ. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν ῥοπή ἡμῶν παρίσταται οὐχὶ ὡς ἡ πρώτη πολλῶν λόγων ἕνεκα, οὐχ ἥτις ζωοῦς αἰσθανόμεθα καὶ ἀναγνωρίζομεν, ὅτι ἡ ἐξάσκησης τῆς ἀρετῆς ἐστὶν ἐν τῶν πρωτίστων καὶ οὐσιωδεστάτων ἡμῶν καθήκοντων. Ἀπάντων δὲ τούτων ἡ γνώσις ἀπορρέει ἐκ τῆς συνειδήσεως. Τὴν δὲ τοῦτο προσεπιμαρτυρεῖ οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι ὁ Θεὸς δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον οὐκ ἀφήκεν αὐτὸν ἐρημον ὁδηγίας καὶ φωτισμοῦ, ἀλλ' ἔδωκεν αὐτῷ φῶς λογικὸν καὶ σωτήριον, δι' οὗ φωτιζόμενος καὶ τὸν πλάστην αὐτοῦ εὐγνωμόνως νὰ λατρεύῃ καὶ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ καθήκοντα νὰ ἐκπληροῖ, ὡς τοῦτο καὶ ἡ συνείδησις ἡμῶν ἀπαγορεύει καὶ ἡ ἀγία Γραφὴ ἐπιτάσσει.

Ταῦτα δὲ πάντα συνοψίζοντες ἐνθάδε, λέγομεν, ὅτι ἡ συνείδησις ἐστὶν, ὁ μόνον ὁ ἕξοχότερος καθωρισμὸς τῆς λογικῆς ἡμῶν φύσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνώτατον καὶ ἱερώτατον δι' ἡμᾶς δικαστήριον, ἐν ᾗ ἀκριβῶς ἐξασκεῖται καὶ προστατεύεται ἡ τοῦ νόμου ἀγιότης. Τίς δὲ τῶν βροτῶν ἀρνεῖ τὸν τρομερὸν ἐκείνου καὶ

ἄγροντον φύλακα, ὃν νυχθημερόν φέρει ἀχωρίστως μεθ' ἑαυτοῦ; Τίς τούτων οὐκ ἀκούει τὴν ἀδέκαστον καὶ λεπτήν ἐκείνην φωνήν, ἥτις διὰ τῆς συμβουλῆς αὐτῆς προλαμβάνει ἀπάσας τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τῆς κρίσεως ἀκολουθεῖ, καὶ ἥτις λαλεῖ καὶ εἰς τοὺς μὴ ἐρωτῶντας αὐτήν; Τὸσο δὲ ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως ἰσχυρότερα καθίσταται, ὅσο μᾶλλον περὶ ῥώμεθα ἵνα συγκρίσωμεν ἢ καὶ νὰ καταπνίξωμεν αὐτήν. Αὕτη ὡς ἑλληνόστομος μάχαιρα πίπτει εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν τὰς προμερῶς αὐτῆς ἀπειλὰς καὶ δὴ ἐν καιρῷ τῆς ἠθικῆς ἀνωμαλίας τῆς ἐκ τῆς μέθης τῶν σωματικῶν ἡδονῶν προερχομένης. Ἡ συνειδήσις ἐκφέρει φωνήν αἰδίου, ἀνεξάρτητον καὶ καθολικὴν, φωνήν οὔτε ἐρμημένης χροῖας, οὔτε ἄλλης τινὸς ἐξηγήσεως, ὡς ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ἐννοουμένην. Αὕτη τοὺς μὲν εὐπειθεῖς ταῖς ἐφαῖς αὐτῆς συμβουλαῖς χαροποιεῖ καὶ ἀνταμείβει τῇ παροχῇ ἐσωτερικῆς χαρᾶς καὶ γαλήνης, τοὺς δὲ ἀπειθεῖς αὐστηρῶς τιμωρεῖ καὶ παιδεύει.

Ἄλλ' ἡ συνειδήσις, πλὴν τῶν ἄνω ῥηθέντων, ἀποβαίνει ἡμῖν ἐν μὲν τοῖς προεπινυγμένοις λυπηροῖς παθήμασι μῆτηρ παρήγορος καὶ συμπαθής. Ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς δυσμενέσι περιστάσεσιν, ὅτε τὰ ὑπὸ τοῦ ἐνέμου τῶν περιπετειῶν ταραττόμενα τοῦ πελάγους τοῦ βίου κύματα παραπλίου τὴν ὁλκάδα τοῦ βίου ἡμῶν χορηγεῖ ἡμῖν, ὡς πυξὶς μὲν καὶ πηδάλιον πρὸς οὐριόδρομίαν καὶ ὑπεκφυγὴν τῶν προκειμένων σκοπέλων, ὡς ἔγκυρα δέ, ὅταν καὶ ἐν αὐτῷ εἴ τῷ λιμένι καταλάβῃ ἡμᾶς αἴφνης σφοδρὰς τὴς θύλλας, ἥς ἡ ἰσχυρὰ πνοὴ ἀποδοῦσα διὰ τῶν κυμάτων τῆδε ἀκείσε τὴν ὁλκάδα ἡμῶν ταύτην ἀπειλεῖ, νῦν μὲν νὰ κατασυντρίψῃ ἐν τοῖς περικειμένοις βράχοις, νῦν δὲ καὶ νὰ καταποντίσῃ. Βεβαίως, ὅπως ταῦτα ἐπιτελεσθῶσι, δεόν καὶ ἡ πυξὶς νὰ ἦ ἀκριβής, καὶ ἡ χορὴ τοῦ πηδαλίου κατὰλληλος καὶ τὸ ἔδαφος ἄμα, ἐφ' οὗ ἡ ἔγκυρα αὕτη μέλλει ἐδράζεσθαι, στερεὴν καὶ ἀσφαλῆς. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ οἱ προσεζάρχοντες καὶ οἱ τὴν κυβερνήσιν τῶν κοινῶν ἐμπειστέμενοι ἐν πάσῃ πολιτικῇ χάρᾳ ἀγωνίζονται καὶ σπουδαίως μεριμνῶσιν, ὅπως ὑπὸ τῶν ἀρμόδιων παρέχεται τῇ σπουδαζούσῃ νεολαίᾳ ἡ κατὰλληλος ὁδηγία καὶ πνευματικὴ τροφή, ἡ δυναμένη καὶ τὰς διανοίας τῶν νέων δειντὼς νὰ φωτίξῃ, καὶ τὰς καρδίας νὰ ἐξευγενίσῃ, καὶ τὰς συνειδήσεις αὐτῶν νὰ καλλύνῃ καὶ λαμπρύνῃ, ἵνα οὕτω, τῇ μὲν παροῦσῃ κοινωνίᾳ χρήσιμα καὶ ἐντιμαμέλη, ὡς πολῦτιμος προῖξ ἀποδίδεται, τῇ δὲ ἐπερχομένῃ γενεᾷ, εὐγενὴς καὶ ἄριστος τοῦ κατήκοντος ὁδηγὸς χορηγῆται.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ κτλ.

ΤΟΥ ΚΑΘΗΜΕΡΙΟΥ ΓΙΟΥ. ΑΔΕΣΣΙ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

Ἰωάν. Σ. ΝΙΚΟΚΑΒΟΥΡΑ Νομικοδότης.

(Συνέχεια ἴδε ἀριθ. φῶλ. 81.)

Οἱ χαρακτῆρες ταύτης τῆς ἀντικειμενικῆς καὶ ἀληθοῦς θρησκείας θέλουσι γνωρισθῇ, ὅταν θέλωμεν παρατηρήσῃ τὴν θρησκείαν ὡς γεγονὸς θεῖον. Εἰς τὸν ἐνθρονον τὸν ζητοῦντα τὸν Θεὸν ἀποκρίνεται ὁ Θεὸς ὁ ζητῶν τὸν ἄνθρωπον, ὁ ἑλκων αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν, ὁ θέλων νὰ ἐνωθῇ πρὸς ἑαυτὸν, ὁ ἐπιθυμῶν νὰ κοινωνῇ πρὸς ἑαυτὸν. Ἐκ δὲ τούτου φαίνεται ὅτι γίνεται ἀπαραιτήτως ἡ μεταξὺ Οὐρανοῦ καὶ Γῆς συναλλαγή. Ὁ Θεὸς λαμβάνει τὸν Θεόν, τῷ βύει τὰ ὅσα, τῷ κλείει τὸ στόμα καὶ τὸν δένει εἰς ἡραγκασμένην κατοικίαν, εἰς τὴν ἀπειρον σιγὴν τῆς αἰωνιότητος αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ Θεὸς δὲν εἶναι φιλοσοφία τις μεγάλων ἀνδρῶν, οὐδὲ σκέπη τῆς θρησκείας. Θρησκεία καθαρῶς ἀνθρωπίνη ἔχει οὐδαμῶς μεσολαβήσεως θείας, δὲν θὰ ἦτο ἄλλο εἰμὴ εἰς στεῖρος μονόλογος, μὴ ἀνίσχυρος μονολογία ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾧ ἡ ἀληθὴς θρησκεία πρὸς νὰ ἦναι εἰς λαμπρὸς καὶ θεῖος διάλογος μεταξὺ Οὐρανοῦ καὶ Γῆς διὰ δὴ τοῦτο πᾶσαι αἱ λατρεῖαι παρεδέχθησαν γερνὸς θεῖον. Ὁ Ζεὺς, ὁ Βράχμας, ὁ Visni, ὁ Ono, ὁ Tsido, ὁ Othino δὲν εἶναι θεοὶ, ἀλλ' αἱ σκεπὲς τῶν θεοτήτων παραχθέντες ἢ δι' ἀνθρωπίνου μορφολογισμοῦ ἢ ἐξ ἀλλοιώσεως τῆς πρώτης θρησκείας. Θρησκεία ἀθεϊστικὴ δὲν ὑπάρχει, ὁ δὲ λέγων ἀθεϊστικὸν τὸν Βουδισμόν, καθ' ἣν σημασίαν ἔχει σήμερον ἡ λέξις, δεικνύει ὅτι ἔκρινεν αὐτὸν μόνον κατ' ἐπιφάνειαν. Ἐντεῦθεν ἡ δυνατότης καὶ ἡ ἀναγκαιότης τοῦ θεῖου γεγονότος θέλουσι σχηματίσῃ τὸ ἀντικείμενον τῶν ἡμετέρων παρατηρήσεων. Θέλωμεν δὲ ἐν τούτοις κρινεῖσθαι καὶ ἀκριβῶς διαφωτισθῇ τὰς χαρακτηριστικὰς σημειώσεις, θέλωμεν ζυγίσῃ αὐτὴν τὴν ἀποδεικτικὴν δύναμιν οὕτω δὲ θὰ μορφώσωμεν ἐν κριτήριον ὅπως δι' αὐτοῦ δυνήσθωμεν νὰ διακρίνωμεν τὸ καθαρὸν, ὑπερφυσικὸν ἀπὸ τοῦ ὑπερφυσικοῦ τοῦ λαθραίου καὶ ἐν πλάνῃ εἰσαχθέντος εἴτε παραδεχθέντος. Τότε συνφύγοντες εἰς μίαν καὶ μὴνυρ δεσμίδα τὰ τῶν ἡμετέρων συνόδων ἀποτελέσματα, θέλωμεν ὁρίσῃ τὰ στοιχεῖα τὰ εὐρισκόμενα κατ' ἀνάσας τὰς θρησκείας, ἔνθεν παραλλαγή, ταῦτα εἰς: τοὺς θεμελιώδεις τοὺς καθ' ὅσον ἀποδοθέντας εἰς τοὺς λαοὺς ἔχοντας ἐπὶ κεφαλῇ τὴν σφραγίδα τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῆς θείας αὐτῶν ἀποστολῆς, τοὺς ἑσπερίους καὶ ὁ ὅσον ἀποδοθέντας εἰς τοὺς τόσους θεμελιώδεις συντάγματα πάσης θρησκείας,

τὰς πεποιεῖσθαι καὶ τὰς ἡθικὰς διδασκαλίας, δι' ὧν προτίθεται εἰς τὴν διάνοιαν κατηχηθεῖς τις καὶ ἀφίνει ἵχνη ἐπὶ τῆς συνειδήσεως, τὴν λατρεῖαν, ἥτις ἐξωτερικὴ ἐν ταῖς τελεταῖς κατατρεῖ οὕτως εἰπεῖν ἡ ἐξωτερικὴ μετάφρασις τῆς ἐσωτερικῆς πίστεως, τὴν ἑσπερίαν, ἥτις εἶναι ἡ τοῦ ὑπερφυσικοῦ ἀντιπροσωπεῖα, καὶ διὰ τῆς ὁποίας εὐεργετοῦνται ἡ ἐπαγγελία τῆς διδασκαλίας καὶ ἡ λειτουργία τῆς λατρείας, — καὶ ἐν τέλει δὲν θέλωμεν παραλίπῃ οὐδὲν ἐκ τῶν διαφόρων προβλημάτων τῶν ἀπορροεῦντων ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς θρησκείας μελέτης.

Ὅλαι αἱ θρησκείαι εἶναι ἀληθεῖς, ἡ δύναται νὰ ὦσιν ἀληθεῖς; Διὰ τὴν ὑπάρχουσαν διάφορον θρησκείαν; Ἡ ἀνθρωπότης δύναται νὰ βαδίσῃ ἔνθεν θρησκείας; Εἶναι δυνατὴ, καὶ μέχρι τίνος σημείου δύναται νὰ σταθῇ ἡ τῆς θρησκείας ὑποκειμενικὴ χειροτέρευσις ἐν τῇ ἀτόμῳ καὶ ἐν παντὶ τῷ ἀνθρώπῳ γένει; Συνάμεθα νὰ παραδεχθώμεν, καὶ ὑπὸ ποίαν ἐννοίαν, πρὸς τὴν θρησκευτικὴν; Ἐὰν ὑπάρχῃ, ὡς ὑπάρχει, μία καὶ μόνη ἀληθὴς θρησκεία, διατὶ αὕτη ὑπὸ πάντων δὲν εἶναι παραδεχθὲν, ὑπὸ πολλῶν δὲ μάλιστα καὶ ἡθιωδῶς πολέμουμένη; Ὅποιον τὸ παρὸν καὶ ὅποιον θὰ ἦναι τὸ μέλλον τῆς θρησκείας; Ἰδοὺ τὰ ἐκ τῆς μελέτης τῆς θρησκείας ἀπορρέοντα προβλήματα, τὰ ὅποια ἡμεῖς θέλωμεν ἐπιμελῶς θέσῃ ἐν τῷ νῷ καὶ μάλιστα θέλωμεν ἐκζητήσῃ μὲν ἡμεῖς τὸν ὅσον ἀνὰ κρίνωμεν καὶ νὰ δώσωμεν αὐτοῖς τὴν ἐπιστημονικὴν λύσιν. Εἰπομεν, μὲν ἡμεῖς τὸν ὅσον ἀνὰ κρίνωμεν καὶ νὰ ἀφῇ ἐν ἡμῖν τὸ παράπαν τόπον ἀμφιβολίας περὶ τῆς ἀληθείας. Ὑπάρχουσιν ἄγνωστα, ἔτινα οὕτε καθ' ὅσον, οὕτε ἐν μέρει δύνανται νὰ λυθῶσι, καὶ ἔτινα θὰ μένουν πάντοτε ἐν τοῖς κάτω ἐνταῦθα ἄγνωστα. Καὶ εἰς αὐτὰς εἰς τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας εὐρίσκονται προβλήματα λύσιν μὴ ἔχοντα, ἀλλὰ μετὰ τοῦτο τί; ... τὸ γνωρίζω, ὅτι τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀλαζονείας κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν καταστρέφει πολλὰς διανοίας, ἀλλ' ἴσα ἴσα διὰ τοῦτο πρέπει καλῶς νὰ κρίνωμεν ὅτι ἰσχυρὰ μετριοφροσύνη δὲν κάμει καὶ εἰς οὐδὲν οὐδὲ εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιστήμην. Σπουδαίως τις φυσιολόγος Γερμανὸς παρατηρεῖ ὅτι ὑπάρχουσι μυστήρια, κατέναντι τῶν ὁποίων τὸ ἀνθρώπινον λογικὸν λέγει: ἄγνωστον, ἴσχυρο, ἔλλειπει δὲ μόνον ὅτι τάχα ἢ βυβάδιον θὰ φθάσῃ εἰς τὴν γυνῶν αὐτῶν. Ἄλλ' ὅμως ὑπάρχουσι μυστήρια οὐχὶ μόνον ἐν τῷ ὑπερφυσικῷ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν φυσικὸν καὶ ψυχικόν, ἀπέναντι τῶν ὁποίων ὁ ἐπιστήμων ὑποχρεοῖται νὰ ἐκφωνήσῃ ἐκεῖνον, ὅπως γίνεται πολὺ εἰς πολλοὺς πικρὸν,

ἀλλὰ καὶ τὸ ὅποιον διὰ τοῦτο δὲν εἶναι οὔτε ἥτιον ὠφέλιμον οὔτε ἥτιον ἀληθές, δηλ. τὸ ἀγνοοῦμεν καὶ ἀγνοήσομεν, igno-ramus et igno-rabimus.

Τοῦτο εἶναι τὸ πρόγραμμα, κύριοι, ὅπερ κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος θ' ἀναπτύξωμεν ἐν τοῖς προλεγόμενοις, καὶ τὸ ὅποιον, δοθέντος τοῦ ἰδεώδους τῆς ἀληθοῦς θρησκείας, θὰ ἦναι ὡς τὸ προπαιδευτικὸν τοῦ Β'. μέρους τῆς διδασκαλίας ἡμῶν, δηλ. τῆς ἑσπερίας ἀποψεύσεως κατὰ παράθεσιν λατρεῖαν διότι, ὅταν θὰ ἀναλύσωμεν τὴν θρησκευτικὴν ἐννοίαν κατὰ τὰ ἑαυτῆς στοιχεῖα, θέλωμεν μεταχειρισθῇ τὰ ἐπιστημονικὰ ταῦτα δεδομένα διὰ νὰ κρίνωμεν τὰς διαφορὰς ἱστορικὰς καὶ ὑπαρχούσας θρησκείας καὶ νὰ ζητήσωμεν ὅποιον εἶναι ἡ ἀληθὴς καὶ θεῖα μεταξὺ αὐτῶν, καὶ ἥτις δὲν δύναται νὰ ἦναι ἄλλη εἰμὴ ἐκείνη, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὐρίσκειται ἡ βασιτεία καὶ πληροτέρας ἀρμονία κατὰ τὴν ἀνθρώπινον καὶ θεῖον ἰδεώδεις αὐτῆς τῆς θρησκείας, δηλ. ἐκείνη, ἐν ᾗ ἐμφανίζονται πάντες μὲν οἱ χαρακτῆρες τοῦ θεῖου ὡς ἀποκάλυψις καὶ συνδιαλλαγή μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, πάντες δὲ οἱ χαρακτῆρες τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐκπληρώσεις καὶ ἀνύψωσης τῶν θεμιτῶν καὶ γενναίων ἐμπνεύσεων τῆς ἡμετέρας ψυχῆς. Οὕτω δὲ τὰ προλεγόμενα θέλουσι χορηγεῖν ἡμῖν ὡς τις δοκιμασίη διὰ νὰ κρίνωμεν καὶ ἐπαληθεύσωμεν τὰς διαφορὰς λατρεῖας, θὰ εἶναι αὐτὰ δι' ἡμᾶς ὡς ἡ λυθία ἐκείνη πέτρα, ἐφ' ἣς ὀπτοῦμεν — καὶ ἔξ μοι συγχωρηθῇ ἡ ἀνοικεῖς ἴσως παρομοίωσις — τὸ τῆς κριτικῆς δὲν θέλωμεν ἐξετάσει μίαν πρὸς μίαν πᾶσας τὰς θρησκείας. Τὸ δὲν διαλύει πάντα τὰ μέταλλα ἐκτός τοῦ χρυσοῦ. Οὕτω καὶ ὑπὸ τὴν θρασυτικὴν ἐνέργειαν τῆς κριτικῆς πᾶσαι αἱ θρησκείαι ἐμφανίζονται ψευδεῖς ἐκτός μιᾶς τῆς τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἀκριβῶς δηλ. θὰ συμπέσῃ τοῦτο ἐντό, ὅπερ θὰ ἴδωμεν ἐν τῇ ἑσπερίᾳ ἀποψεύσει τῶν κατὰ παράθεσιν λατρεῖαν. Ὑπομάρτω τὸ μέρος τοῦτο ἑσπερίαν ἢ πρὸς καὶ οὐχὶ ἑσπερίαν, καθ' ὅσον δὲν θὰ εἶναι ἔργον πλατείας καὶ ποικίλης διδασκαλίας εἴτε παιδείας, ὅπερ θὰ ἔχω ἐν νῷ νὰ ποιήσω, καὶ τὸ ὅποιον θὰ ἀπῇται πολλοῦ χρόνου περίου. Διὰ δὲ τοῦτο ὁ σκοπὸς μου εἶναι μὲν μέτριος, οὐχὶ ὅμως καὶ ἥτιον ὠφέλιμος καὶ μὴ εἰς τὴν παρουσαν τῶν πραγμάτων ἀιόκλην ἐπαρκῶν. Ἐντεῦθεν ἡμεῖς ποιησόμενοι ἀρχὴν νὰ λύσωμεν τὰ δύο μεγάλα ταῦτα καὶ θεμελιώδη ζητήματα, τὴν ἀρχὴν νὰ εἴτε γένεσιν τῆς θρησκείας καὶ τὴν θρησκείαν τῶν γενέσεων, θέλωμεν ἀκολούθως ἰδῇ νὰ ἐκτυλίσσονται ὑπὸ τὰ ὅματα ὡς δι' ἐνὸς θαυμαστοῦ καλεῖδοσκοπίου πᾶσαι αἱ τῆς ἀνθρωπότητος θρησκείαι.

τικαί ἐκδηλώσεις ἀπὸ τῶν μᾶλλον χαμηλῶν καὶ ἀπλουστεύων μέχρι τῶν ὑψηλότερων καὶ ἐμβριθεστερῶν, ἀπὸ τῶν πολυθεϊστικῶν μέχρι τῶν μονοθεϊστικῶν λατρεῖων, ἀπὸ τοῦ ψυχισμοῦ καὶ φρενισμοῦ τῶν ἀγρίων μέχρι τοῦ πολυθεϊσμοῦ τῶν Αἰγυπτίων, Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ἀπὸ τοῦ ζωροαστρισμοῦ καὶ ταοισμοῦ, μέχρι τοῦ κομφουκισμοῦ καὶ βραχμανισμοῦ, καὶ βουδισμού, ἀπὸ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ μέχρι τοῦ ἰσλαμισμού. Οὕτω δὲ διερευνηθείσης καὶ ἐξακριβωθείσης τῆς καταγωγῆς, μελετηθείσης τῆς διατυπώσεως, καὶ γνωροσθείσης σαφῶς τῆς ἱστορίας, θέλομεν ἐρωτήσῃ ἐφ' ἑκάστης τῶν θρησκειῶν τούτων· Πῶς παρουσιάζεται ἐν τῇ ὁρισμένῃ λατρείᾳ τὸ ἀνθρώπινον γεγονός; Αἱ διδασκαλαὶ αὐτῆς ἀντιπροκρίνονται πρὸς τὰ τῆς λογικῆς μεγάλα αἰτήματα; Εἴναι ἡ λατρεία αὕτη ὅπως λογικὴ καὶ ἠθικὴ; Αἰδεῖ κατὰ τρόπον ἀκριβῆ καὶ πλήρη τὴν τοῦ προβλήματος τῆς καταγωγῆς, τῆς φύσεως καὶ τοῦ σκοποῦ, δι' οὗ δ' ἄνθρωπος ἐπιδόσθη λύσιν; Σέβεται τὰ δικαιώματα καὶ ἀγωνίζεται τὰ καθήκοντα τῆς ἐλευθερίας; Ἀναπτύσσει τελειοφάνους καὶ ἐντελῶς τὰς τῆς συνειδήσεως πρώτας ἀπαγορεύσεις; ἐκτελεροῦ τὰς ἐρωτήσεως ἐμπνεύσεις τῆς καρδίας; Ἐν σταλάξει τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν παρηγορίαν εἰς τοὺς πόνοὺς καὶ τὰς θλίψεις τῆς ζωῆς; Ὅποια ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἐπιρροὴ αὐτῆς ἐν τῇ παγκοσμίᾳ ἱστορίᾳ; Ὅποια εἶναι ἡ ἐαυτῆς συνδρομὴ εἰς τὴν ἐξημέρωσιν καὶ πρόδον τῶν λαῶν; Εἴτα δὲ πῶς παρουσιάζεται ἐν αὐτῇ τὸ θεῖον γεγονός; Το ὑπερφυσικόν, ὅπερ ἐν αὐτῇ προσβύεται, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ κατὰ φυσικὸν λόγον; Εὐρίσκονται ἐν αὐτῇ βλαπτικὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς θείας καταγωγῆς; Ποῶς εἶναι ὁ θεμελιωδὴς αὐτῆς; Ὅποια ἡ τοῦτο ζωὴ, τὰ ἔργα, ὁ θάνατος καὶ ἡ διδασκαλία; Ὅποιοι οἱ μαθηταί; Ὅποιος ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ καὶ ἡ πράξις ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν λαῶν καὶ εἰς τὴν γενικὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἱστορίαν ἐνεργηθεῖσα; Ὅποια τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς τοιαύτης θρησκείας, ὅποια ἡ καταγωγὴ τῶν τοιούτων καὶ τί αὐτὰ περιέχουσιν; Εὐρίσκειται ἐν αὐτοῖς ὅτις τῆς θείας σοφίας, ἡ ἐκείναις τῆς ἀνθρωπίνης φρονήσεως; Πρὸς ἐξέτασιν ὧν τῶν ζητημάτων τούτων τὸν λογικῶς προσερχομένων ἐκ τῆς μελέτης τῶν προλεγομένων, ἡμεῖς θέλομεν ἀποκομίσῃ τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀληθοῦς θρησκείας ὡς μέτρον ἐκτιμήσεως τῶν διαφόρων λατρεῖων, εἰς τὰς δὲ θέλομεν καταμάθῃ πῶς πᾶσαι ἐκτὸς μίαν ἀπομακρύνονται ἀπὸ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων ζητημάτων κατὰ διαφόρους βαθμούς. Αὐτὴ δὲ ἡ μία λατρεία, αὐτὴ ἡ θρησκεία εἶναι ὁ Χριστιανισμὸς ὁ ὧν ἡ τελευταία καὶ πλήρης ἐκφρασις τῆς ἀποκαλυφθείσης θρησκείας, τῆς

πρώτης μὲν φάσις ὑπῆρξεν ὁ πατριαρχικὸς μονοθεϊσμός, δευτέρα δὲ ὁ καλαιογραφικὸς Ἰουδαϊσμός· ὅλη δ' ὁμοῦ λαμβανομένη ἡ τοιαύτη μελέτη θέλει γείνη βεβαίως ἐπιστημονικὴ διάσκεψις ἢ, δύναται εἰπεῖν, μαθηματικὴ. Ὅταν δὲ θὰ ἔχωμεν θεωρήσῃ τὸν Χριστιανισμόν ἀναφορικῶς πρὸς τὰς ἄλλας θρησκείας, θέλομεν τότε ἀναγνωρίσῃ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς καὶ μόνος ἀντίσταται εἰς τὴν δοκίμην καὶ εἴτα ἐξέρχεται νικηφόρος· τούτο δ' ὅλον διότι ἐν αὐτῷ καὶ μόνῳ εὐρίσκειται ἡ πληρεστέρα ἐξέλιξις μεταξὺ τῶν ἰδεῶδους καὶ τοῦ πραγματικῶν, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὅπως θαυμαστῇ ἐξέλιξει καὶ ἐν τῇ καθολικῇ αὐτοῦ ὑπεροχῇ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἄλλας λατρείας, ἀποκαλύπτεται ὡς καθαρωτέρα καὶ ὑψηλότερα μεταξὺ τῶν θρησκειῶν, διότι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ μόνη ἀληθινή, ἡ μόνη θεία θρησκεία.

Τέλος πάντων θὰ ἦναι τῆς ἀληθοῦς θρησκείας ἡ δεδικαιολογημένη μελέτη ἡ μέλλουσα νὰ σχηματίσῃ τῆς διδασκαλίας ἡμῶν τὸ Γ' μέρος, ἐν ᾧ θέλομεν συζητήσῃ καὶ διαλάβῃ περὶ τῆς ἀπολογίας κατ' ἐὶς τὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Διὰ τῶν προλεγομένων καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀπόψεως θέλομεν διαμείνῃ ἐν τοῖς προπύλαις ἐπὶ δύο ἔτη, θέλομεν δὲ ἐπιθεωρῇ περὶ τὸν τοῦ Θεοῦ Νόον, ὅπως καταμετρούσωμεν καὶ ἐκ τοῦ πλησίον τὰς βάσεις διὰ τὰς θεωρήσωμεν αὐτοῦ τὴν πρόσφυον ἐν τῇ ἀκριβείᾳ τῶν γραμμῶν, ἐν τῇ καλῇ τῶν μερῶν, ἐν τῇ ἁρμονίᾳ τοῦ ὅλου, προσέτι δὲ διὰ τὰς ἐξετάσωμεν τοὺς πύργους καὶ τοὺς στύλους, οἵτινες ὑποστηρίζουσιν αὐτόν.

Ἄλλ' ἡμῶς ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει διὰ τῆς κατ' ἐξέτασιν ἀπολογίας τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ πλῆρης πίστης διαφωτισμένης θέλομεν διαπεράσῃ τὰς ὁδοὺς καὶ εἰσελθῇ εἰς τὸν κυρίως νόον, μάλιστα δὲ θέλομεν εἰσελθῇ μετὰ τοῦ Ἁγίου Βήματος, ὅπως ἐκεῖ ὑψωθῶμεν καὶ γίνωμεν μεταρῶναι ἐκ τῶν ἐνδοτήτων καλῶν καὶ χαρίτων.

Τὰ δόγματα, ἡ ἠθικὴ, ἡ λατρεία τοῦ Χριστιανισμοῦ θὰ μελετηθῶσι παρ' ἡμῶν βαθέως, κατ' ὅσον αἱ ἀσθενεῖς καὶ μέτριοι δυνάμεις τοῦ πνεύματος ἡμῶν ἐπιτρέπουσι.

Βεβαίως, Κύριοι, εἰς τὴν κατ' ἐὶς τὴν ἀπολογίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν θὰ δυνηθῶμεν ἀποκλειστικῶς νὰ ὠφελῶμεν ἐκ τῆς ἐμπειρικῆς μεθόδου, τοῦθ' ὅπερ ἐποιήσαμεν ἐν τοῖς προλεγομένοις καὶ ἐν τῇ ἀπόψει. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἀναμφιβόλως γεγονός, ἀλλὰ γεγονός θεῖον καὶ ὁμοῦ λαμβανόμενον εἶναι ἐν πλήρει μυστηριωδῶν ἀληθειῶν ὑπερβαίνουσιν τὸν ἀνθρώπινον λόγον. Ἀλλὰ

τί μὲ τοῦτο; ἐὰν ἡμεῖς θὰ ὠφελήθωμεν ἐκ τῆς ἐμπειρικῆς μεθόδου κατὰ τὴν διάφοραν τῶν ἡμετέρων μελετῶν, δὲν θέλομεν ἐγκαταλέπῃ αὐτὴν ἀκολουθῶν. Μάλιστα ἡ ἐμπειρικὴ μέθοδος σπουδαίως θέλει ὑποστηρίξῃ ἡμᾶς εἰς τὴν κατ' ἐὶς τὴν ἀπολογίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ὅλον τοῦτο διότι παρουσιάζεται εἰς ἡμᾶς ὡς γεγονός, ὅπερ δεσπόζει τῆς ἱστορίας. Ὁ Χριστιανισμὸς προέρχεται ἐκ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι μὴδὲς τις, δὲν εἶναι πρόσωπον, τὸ ὅποιον νὰ διηγήται μυθιστορία τις, δὲν εἶναι καθολικὸν τι κενὸν ἰδεῶδες, ἀλλὰ πρόσωπον ἀληθὲς καὶ πραγματικόν, ὅπερ ἐξῆλθε καὶ ἐδίδαξε καὶ ἐργάσθη τὰ μεγαλύτερα θαύματα.

(ἀκολουθεῖ)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

Ἦνα ἀντιληφθῇ τις θίγας πεδιέδους καὶ λάβῃ ἀκριβῆ περὶ τῆς καθόλου καταστάσεως αὐτῆς ἰδίαν ἀνάγκη βεβαίως εἶναι νὰ ἀνέλθῃ ἐφ' ὑψηλὸν τύπον, ὅφ' οὗ νὰ δύνηται νὰ καταπύῃ πάσας τὰς πολλαχόθεν διασταυρουμένας γραμμὰς, καὶ οὕτω περιλάβῃ ἐν τῷ διασκευῇ τῷ τὰ ἀναγκαιότατα ἐκεῖνα σημεῖα πρὸς ἐντελῆ τοῦ ὅλου παραστάσιν. Καὶ ἵνα ἐξετάσῃ τις ἀκριβῶς τὸ ἠθικὸν ἔδαφος, ἐφ' οὗ κοινωνία τις ἐργάζεται, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης πνευματικὰ προκύπτοντα, δέον ν' ἀνυψωθῇ διὰ τοῦ ἐποπτικοῦ τοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ καθαροῦ λόγου, καὶ ἀνυψῶναι ἀμερολήπτως καὶ ἀπαθῶς εἰς τὸ πνευματικὸν πεδίον μελετήσῃ τὴν ἐργατικὴν κοινωνίαν καὶ ἀποφανθῇ ποῦ διὰ τῆς ἐργασίας τῆς αὐτῆς τείνει.

Ἦ εἰς τὸν ὑψηλὸν λόγον τοῦ καθαροῦ λόγου ἀνάβας, εἰ καὶ ἀνάντης, εἶναι οὐδὲν ἥτερον προσίτη. Δεῖτε οὖν ἀναβῶμεν καὶ καταπεύσωμεν τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν κατ' ὅλα τὰ διασταυρούμενα σημεῖα τῆς ἐργασίας τῆς. Ὅτι ξῆ καὶ κινεῖται οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, διότι ἡ ἀπλὴ σωματικὴ αἰσθησις τῆς ἡσυχίας ἐπιβεβαίωσιν τὸ πρᾶγμα. Πανταχόθεν ἀκούεται ὁ ἦχος τῆς βαρέως καταφερομένης ἀξίτης τοῦ γωργοῦ καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ληθροῦτος τοῦς ἀροτήρας βοῦς γεωπόνου. Τὰ ἔσχατα τῶν εὐθυμούντων θεωρητῶν πληροῦσι τὸν αἰθέρα, καὶ ἡ φρόνιμος τοῦ ποιμαίνοντος τὰ πρόβατα βοσκῶν προκαλεῖ τὴν εὐθυμίαν. Ἐν δὲ ταῖς πόλεσιν ἡ κίνησις εἶναι ἐπὶ μᾶλλον ἐπιστηνῇ ἡμαῖ, ἡμαῖ, ἀχθοφόροι, χειρωνακτοί, τεχνῖται, ἔμποροι, ἰδιωκτῆται, πάντες ἐργάζονται πρὸς βελτίωσιν τῆς θέσεώς των. Διδάσκαλοι, Δικασταί, Ἰατροί, καὶ ἐν γένει πάντες οἱ ἐπιστήμονες ἐξασκῶσι τὸ ἐπάγγελμα των ἕκαστος, ὁ δὲ ἱερεὺς Κλήρος ἐπιτελεῖ τὰ τελετουργικὰ αὐτοῦ

χρῆμα κατὰ τὸ μέτρον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Πάντα ταῦτα τὰ διάφορα κοινωνικὰ σημεῖα φαίνονται ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ καθαροῦ λόγου κινούμενα καὶ ὁρῶντα. Ἀλλὰ τὸ ἱερατικὸν πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου θέλει νὰ μάθῃ πρὸς τί ἡ κίνησις αὕτη; Ἐξετάζον δὲ μαθητεῖ βεβαίως αὕτη ἡ ποιικίλη ἐργασία πνευματικὴ τε καὶ σωματικὴ σκοπὸν ἔχει νὰ καταστήσῃ, ὡς οἶόν τε, τὴν ἐπὶ γῆς βιοτὴν τοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονικὴν καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν λογικὴν αὐτοῦ φύσιν.

Τοιοῦτος λοιπὸν ὁ σκοπὸς τῆς ἐνεργείας. Ἀλλὰ πραγματοῦται ἡδὴ ὅφ' ὅς ἡ κοινωνία εὐρίσκεται συνθήκας; Οὐχί, στεντορεῖς τῇ φωνῇ ἀποφαίνεται ὁ καθαρὸς λόγος ὁ ἐπισταμένως καὶ ἀπαθῶς ἐξετάζων ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ ὕψους τὴν σημερινὴν κοινωνικὴν κίνησιν. Ἀκούσωμεν τοῦτο λαλοῦντος.

Ἀπὸ πρώτης ἄρχι βαθείας νυκτὸς οἱ ἄνθρωποι, ὥσπερ οἱ φιλόπονοι μύρμηκες, κινούνται. Εἶναι ἀξέπαινος, διότι τοιοῦτος εἶναι ὁ τοῦ ἀνθρώπου προορισμός, ἀδιακόπως νὰ ἐργάζεται. Ἀλλ' ἡ νύξ δὲν διέρχεται ἐν ἡρεμίᾳ, ὡς ἔδει, ἀλλὰ τὴν φυσικὴν ἡρεμίαν τῆς νυκτὸς διαταράσσουσιν ἠθικὰ ἀκούσματα καὶ ἀταξίαι τῶν ἀνθρώπων. Ἐνταῦθα μὲν τελοῦνται ὄργαι καὶ διαπληκτισμοὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ αἰσισμῶν καὶ φόβων· ἐκεῖ δὲ κραιπαλοῦσι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς οἱ μεθύοντες καὶ μυριοτρόπως ἀσχημονοῦντες· ἄλλοι ποὺ διανυκτερεύουσιν οἱ χαρτοπαίχτες καὶ ἀπὸ τῆς ἀτασθαλίας γλώσσης των τὰς φρικτωτέρας ἐκπέμποντες βλασφημίας. Οἱ πάντες τέμναι τοῦ βίου ἔθαιτο τὸν διὰ παντὸς μέσου πλουτισμῶν· ἐντεῦθεν αἱ νυκτερινὰ κλοπαί, αἱ ληστεῖαι καὶ βιαιότητες. Ἀλλὰ καὶ μετ' ἡμέραν ἐν ταῖς συναλλαγαῖς παρίσταται ἐπίκουρος ὁ δόλιος Ἑρμῆς. Ἐκαστος ὡς τέρμα τῆς ἐνεργείας του ὥρισε τὸ πῶς ν' ἀπατήσῃ τὸν ἄλλον. Τὰ ἄρχοντα βεβαίως καὶ εὐγενεῖς τινες ἐξαιρέσεις, ἀλλ' αἱ ἐκπτώσεις αὐταὶ ἀποτελοῦσι λεπτοτάτας γραμμὰς ἐν τῇ κοινωνικῇ κινήσει, αἵτινες κατακαλύπτονται ὑπὸ τῶν παλαιῶν τῆς διαφθορᾶς. Ἦ ἀρετὴ ἐν γένει, καὶ ἰδίως ἡ ἀγάπη, ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς, ἡ δικαιοσύνη ἡ πραότης, ἡ ὑπομονή, ἡ ἀνοχή, ἡ ἀφιλοκέρδεια, ἡ ὁμόνοια, ἡ φιλάνθρωπία, ἡ ἀληθτεία τέλος ἐνοικοῦσι μακρὰν ἐν ἀτελεστάτοις καὶ δυσδιακρίτοις οἰκίσκοις, ἐκ τούτων ἵκεν δὲ πᾶσαι αἱ ἀντίθετοι κακίαι ἔχουσιν ὄψηλὰ καὶ εὐδιάγνωστα μέγαρα. διόγουσι δὲ ἀπόνως καὶ ἐν χαρᾷ οὕτως, ὥστε κατήντησεν ὡς γνωμικὸν δημῶδες τὸ ἐξῆς· Θέλεις νὰ εὐδαιμονῇς; πρᾶττε πᾶν ὅτι ἀντίκειται τῷ ὀψίστῳ ἠθικῷ νόμῳ. Τί σοι λέγει οὗτος; ἀγάπα τὸν πλησίον σου; Σὺ μὴ ἀκούεις, ἀλλὰ μίση· μὴ πιστεύεις εἰς Θεόν· μὴ δεομένου ὑπὸ τῶν λεγομένων καὶ θηρόντων· ταῦτα φέρουσιν ἀνυπερβλήτα πρὸς-

κόσμοις εἰς τὴν ἐπὶ γῆς εὐδαιμονίαν καὶ εὐδαιμονίαν. Ἀπώθου πάντα δισταγμὸν εἰς τὸ νῦν πράττειν, ὅτι δὴ ποτε κακόν, ἔπειτα καὶ τὸ ἀσχετόν. Ὑποτίθεις, δέξαι, πλήρως, φρόνως, μὴ φοβου τοὺς νόμους· οἱ νόμοι γράφονται γλαφυρῶς, ἀλλὰ δὲν ἐκτελοῦνται παρὰ τοῖς νόμοις εἶνε οἱ ἀντινομοί, οἵτινες παραλύουσι τὴν ἰσχὺν αὐτῶν. Ἀμφιβάλλεις; Βλέπε τί γίνεται ἐν τῇ κοινωνίᾳ· ποῦ ἐνασκαίεται ἡ ἰσχύς δικαιοσύνης; τίς ἐκτελεῖ, ὡς δεῖ, τὸ ἐαυτοῦ καθήκον; ποῦ ὑπάρχει ἐνεργὴς ἀρετή; Ἐπισκέψθητι τὰ δεσμοτήρια, ἵνα λάβῃς φανεράτην εἰκόνα κοινωνικῆς ἐκπτώσεως καὶ ἡθικῆς παραλύσεως. Καὶ ἰομίζεις ὅτι πράγματι ἐγκλείονται ἐν αὐτοῖς πάντες οἱ παρὰ τῶν νόμων, πάντες οἱ κακοῦργοι; Οὐχί, μόνον τὸ πολλοσχημόνιον τούτων διατίθεται ὑπὸ τὴν σκιά, ἀλλὰ τὸ μέγιστον μέρος πνέει ἀκωλύτως τὸν καθαρόν ἀέρα. Πλὴν καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ σκιά διατρίβοντων ἀνὰ χιλιάδας τῇ ὑψηλῇ χάριτι ἀπεσπάρθησαν καὶ παρεδόθησαν εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας, τὸ μὲν διότι δὲν τοὺς ἐχάρουν πλέον τὰ δεσμοτήρια, τὸ δὲ διότι ἴσως ἐγένοντο πολλὰ χροῖστα.

Ἄρα ἡ σωματικὴ εὐδαιμονία ἢ εὐδαιμονία ὑπάρχει πληρεστέτη παρὰ τοῖς πολλοῖς, τοῖς ἐπιζητοῦσι τὸ ἀτομικὸν μᾶλλον συμφέρον ἀντὶ πάσης θυσίας, καὶ ἐλευθέρως πᾶς τις τρώγει, πίνει, εὐθυμῇ, διασκεδάζει, κακουργεῖ. Ἀλλὰ σὺν τῇ σωματικῇ ταύτῃ εὐδαιμονίᾳ συνυπάρχει καὶ ἡ πνευματικὴ; Ἡ ἡθικὴ κατάστασις τῆς σημερινῆς κοινωνίας εἶνε ὅποια εἶδει νὰ εἶνε καὶ ὅποια ἀπαιτεῖ ὁ Χριστιανικὸς νόμος; Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ συνυπάρχωσι στοιχεῖα βίως ἀντίθετα πρὸς ἄλληλα; Ἀφοῦ τὴν θρησκείαν ἀντικατέστησεν ἡ ἀθηροκρατία καὶ ἀπιστία, τὴν δικαιοσύνην ἡ ἀδικία, τὴν προσηγορίαν ἡ ἀργιολογία καὶ ἀρεσσύνη, τὴν ἀλήθειαν τὸ ψεῦδος, τὴν ἀγάπην τὸ μῖσος, τὴν ἀνοχήν καὶ ὑπομονὴν ἡ ἐκδίκησις καὶ ἡ ἰταμότης, τὴν ὁμόνοιαν ἡ διχόνοια, καὶ ἐν γένει τὴν ἀρετὴν ἡ κακία, πῶς δύναται τις νὰ βεβαιώσῃ ὅτι ἐν ταύτῃ κοινωνίᾳ βασιλεύει ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ὅτι λειτουργεῖ τὸ εὐαγγέλιον; Πρὸ τινων μὲν δεκαετηρίδων ὑπῆρχεν ἀναμφιλέτως πραγματικὴ ἀρετή, ἐλατρώετο ὅντως ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης, ἐτηροῦντο οἱ νόμοι τῆς πατρίδος, καὶ πᾶς παραβάτης τούτων ἐτιμωρεῖτο δικαίως· ἀπὸ τινων ὅμως δεκαετηρίδων ἔλαβε τοιαύτην εἰς τὸ κακὸν ῥοπήν ἢ παρ' ἡμῶν κοινωνία, ὥστε, εἰ καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον παρίσταται εὐδαιμονοῦσα, οὐδὲν ἦτορ ἡθικῶς καρκινοβατεῖ καὶ τείνει εἰς ἐντελῆ ἡθικὴν ἀποσύνθεσιν.

Ποῦ δὲ τὰ προκαλέσαντα τοιαύτην ἐκφυγμον καὶ ἀστάσιον αἵτια, οὐ τοῦ παρόντος νὰ εἴπωμεν ἐν λεπτομερείᾳ, θυνάμεθα ὅμως νὰ

κατονομάσωμεν τὸ πρῶτιστον καὶ κυριώτατον, ὅπερ εἶνε ἡ ἀμέλεια τῆς θείας καὶ πατροπαράδοτου ἡμῶν θρησκείας, ἢ ἐνεχόμεθα πάντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ τῆς ὁποίας τὰς ὁδονομίας συνεπείας ἐν τῷ βίῳ τῆς καρδίας ἡμῶν δοκιμάζομεν. Ἡ κατάστασις αὕτη εἶνε τὸ φυσικὸν ἐπακολούθημα τοῦ ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν τὴν κοινωνίαν ἐξηπλωμένου ὁλισμοῦ. Τὸ τοιαύτως λοιπὸν συνθήκας εἶνε βιώσιμος ἡ κατ' ὄνομα Χριστιανικὴ κοινωνία; Οὐχί, ἀλλ' ἡ διάλυσις αὐτῆς εἶνε ἐπὶ θύραις, ἀν μὴ αἰσθανθῶμεν ἐγκαίρως τὴν μερίστην συμφορὰν τὴν ἀπειλοῦσαν ἡμῖν καὶ συνετισθῶμεν. Οἱ ἀρμόδιοι καὶ θυνάμενοι ὀφείλουσι νὰ σπεύσωσιν, ὅπως ὑπακαύσωσι τὸ ἱερὸν καὶ ζωτικὸν τῆς θρησκείας πῦρ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πιστῶν, στηρίζοντες αὐτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Αὕτη κατ' ἡμᾶς εἶνε ἡ ἐνεργητικώτατη καὶ ἀρίστη ἔθνικὴ προπαρασκευὴ πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ἔθνους, πρὸς ἐπιτέλεσιν θαυμασίων μεγαλουργημάτων. Ἐθνος ἄνευ θρησκείας ὁμοιάζει πρὸς πῖθον τετριμμένον.

Ζήδιμος Γ. Η. Τυπάλδος.

κηθηγητής.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΕΝ ΑΝΤΙΘΕΣΙ ΠΡΟΣ ΤΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΑΙΣΜΟΥ (*)

Ὁ μεταφραστὴς τῶν περὶ ἐξελίξεως μαθημάτων τοῦ Haeckel πιστεύων εἰς τὰ ὁλιστικὰ δόγματα τῶν Δαρβινιστῶν περὶ τῆς ἐκ πλῆθους παραγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου σπουδάζει νὰ προσηλυτίσῃ εἰς ταῦτα τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος διὰ τοῦ περιοδικικοῦ συγγράμματος τοῦ «Προμηθεὺς». Ὁ νεοφάτιστος οὗτος Δαρβινιστὴς ἐν τῷ ἡλίῳ αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν νέων δογμάτων καὶ τῆς λατρείας τῆς ὕλης μὴ ἀνεχόμενος τοὺς διαφωνοῦντας πρὸς τὴν τ. ν. φ. λ. ν. αὐτοῦ π. ἴ. σ. τιν ἰομίζει ὅτι ἐξελίγχει ἐπιστημονικῶς πᾶσαν ἀντίθετον γνώμην καὶ μάλιστα τὴν ἐκ τοῦ Ἀπολύτου Πνεύματος ἐξήγησιν τοῦ κόσμου, χλευάζων ἐπιπολαίως πᾶσαν θεωρίαν ἀντίθετον

(*) Σ. Δ. Τὴν σύντομον ταύτην ἀπάντησιν τοῦ κ. Α. Πολυχρονίδου πρὸς τινὰ ἐν τῷ «Προμηθεῖ» ἐξενεχθεῖσαν μετ' ἐρωτικῆς φράσεως κατὰ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ζ. Ρώσης ἐδέχθημεν, διότι εἶδει νὰ δοθῇ ἐξήγησις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως, προκειμένου μάλιστα περὶ λόγου ἐκφωρηθέντος τῇ ἐντολῇ τῆς ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου. — ἡμεῖς, φρονούντες ὅτι ἡ εἰς πρόσωπα κυρία καὶ ἀνεπιστημονικὴ ἐξέτασις τοῦ θέματος καὶ μετὰ προσηγορίας εἰς ἱερὰ καθεστῶτα, εὐκρίμιστα, ἀναφερομένη πολεμικῇ καὶ ἀχαρῇ καὶ ἐπιζήμιος καθίσταται τοῖς διαμαρχομένοις, ἐπαύσαμεν ἡδὴ τὸν τοιοῦτον ἀγῶνα, ὅπερ καὶ ὁ «Προμηθεὺς», ἀφ' ὅπου τελευταῖον σκεπθεὶς ἐπαῖξεν, ὡς ἀπὸ τῶν τελευταίων αὐτοῦ φύλλων κατάδηλον γίγνεται.

τοῦ ὁλισμοῦ. Οὕτω λοιπὸν ἐν τῷ ὅπ' ἀριθ. 32 φύλλῳ μεταφράζων τὸ σ'. μάθημα τοῦ Haeckel ἐν τινι ὑπὸ ἀστερίσκον ἰδίᾳ σημειώσει ἰομίζει ὅτι ἐξελίγχει τοὺς σοφοὺς ἀντιπάλους τῆς θεωρίας τοῦ Δαρβινισμοῦ Βέρχοφ, Huijbois-Raymond καὶ χωρὶν τοῦ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ παντὸς λόγου τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ κ. Ζήκου Ρώσης, ἐνθα αὐτοὺς ὡς ἐν παρόδῳ ὑποδεικνύει ὅτι ἡ ἑλξίς τῶν ἀτόμων καὶ μορίων πρὸς ἄλληλα καὶ ἡ τῶν οὐρανίων σωματίων δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τῆς ὕλης αὐτῆς κατ' ἐαυτήν, ἀλλ' ἐκ τῆς ὑψίστης ἀρχῆς τοῦ παντὸς «θεωρουμένης ὡς τι ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ ἀνέλογον τῆς ἐν τῷ Θεῷ κατ' ἐαυτὸν ἀρχῆς, δι' ἧς συνάπτει (ὁ Θεὸς) τὰς ἐν ἐαυτῷ ἀφ' ἐαυτοῦ διακρίσεις εἰς ἀπὸλυτον ἁρμονικὴν ἐνότητα» (σελ. 33-34 τοῦ λόγου Ζ. Ρ.). Τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν ἐκ τοῦ ἀπολύτου Πνεύματος ὡς τῆς ὑπεριότητος ἀρχῆς ὁ μεταφραστής, τῶν μαθημάτων τοῦ Haeckel δουλεύων τῇ ὕλῃ δὲν δύναται νὰ νοήσῃ. Ἦνα νοήσῃ πῶς ἡ ἑλξίς ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ εἶνε ἀνέλογον τι τῆς ἐν τῷ ἀπολύτῳ πνεύματι ἀρχῆς, δι' ἧς τοῦτο συνάπτει τὰς ἐν ἐαυτῷ ἀφ' ἐαυτοῦ διακρίσεις ἐπηρεπε προηγουμένως νὰ μελετήσῃ καλῶς καὶ νοήσῃ ὅσα ὁ κ. Ζ. Ρώσης εἶπεν ἐν σελ. 19-24 τοῦ λόγου αὐτοῦ περὶ ἐνότητας τῶν ἐν τῷ Θεῷ διακρίσεων, ἥτοι περὶ τοῦ ὁριστοῦ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τῇ θεολογίᾳ προβλήματος, ὅπερ τὰ ἐξοχα πνεύματα καὶ οἱ κορυφαῖοι τῶν φιλοσόφων πάντων τῶν αἰώνων ἀπὸ Ἰησοῦ μέχρι σήμερον ἐσπούδασαν νὰ κατανοήσωσι καὶ λύσωσιν. Ἀλλ' ὁ μεταφραστής ὢν, φράσσεται τελέως ἀφιλοσόφητος καὶ εἰς τὴν ὕλην προσηλωμένος καὶ ἀκολουθῶν τυφλῶς τοὺς ἐν ταύτῃ μίνον σπουδάζοντας νὰ ἐξηγήσωσι τὰ πάντα, αὐτοδόξως δύναται νὰ ἀτενίσῃ πρὸς τὸ ὕψος τοῦ τοιοῦτου ζητήματος. Ἐν ὅλῳ τῷ λόγῳ αὐτοῦ ὁ κ. Ζ. Ρώσης σπουδάζει νὰ καταδείξῃ ὅτι ἔνευ τῆς παραδοχῆς ἀπολύτου πνεύματος ὡς ὑψίστης τοῦ παντὸς ἀρχῆς οὐδὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἀποχωρῶντως ἐν τῷ κόσμῳ, ἐπομένως καὶ ἡ ἑλξίς δι' ἧς συνέχονται καὶ συγκρατοῦνται τὰ ἄτομα καὶ μόρια τῶν σωμάτων πρὸς ἄλληλα ὡς καὶ τὰ οὐράνια σώματα εἶνε τελέως ἀκατανόητος καὶ ἀνεξήγητος ἐκ τῆς παραδοχῆς μόνον ὕλης ἀρχῆς. Μόνον ἐὰν θεωρηθῇ ἡ ἑλξίς ὡς ἀνέλογον τι τῆς ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ καὶ μάλιστα ἐν τῇ ὑπεριότητι πνευματικῆς ἀρχῆς ἀγάπης δύναται πῶς νὰ νοηθῇ καὶ ἐξηγηθῇ. Τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν ὁ μεταφραστὴς τοῦ Haeckel ἀποκαλεῖ χλευαστικῶς πρωτότυπον, ἀγνοῶν ὅτι ὁμοίᾳ τις ἐννοία περὶ ἑλξίως εὐρηται ἡδὴ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλλ. φιλοσοφίᾳ, ἢν οὗτος τελέως ἀγνοεῖ. Ὁ δὲ κ. Ζ. Ρώσης τὴν περὶ ἑλξίως

ἐννοίαν τῆς ἑλλ. φιλοσοφίας, κατ' ἣν αὕτη εἶνε ὁ δεσμός ὁ συνάπτων οὐ μόνον τὸν φυσικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν πνευματικὸν κόσμον, ἀνάγων εἰς τὴν ὑψίστην τοῦ παντὸς ἀρχήν, θεωρεῖ αὐτὴν ὡς τι ἀνέλογον τῆς ἐν τῷ Θεῷ ὑψίστης ἡθικῆς ἀρχῆς, ἥτις συνάπτει τὰς ἐν ἐαυτῷ ἀφ' ἐαυτοῦ διακρίσεις εἰς ἀπὸλυτον ἁρμονικὴν ἐνότητα. Ἀλλ' εἰς τοιοῦτον ὕψος θεωρίας ἀδυνατοῦσι ν' ἀναχθῶσιν οἱ ἐν σκοτεινῷ σπηλαίῳ κατ' ἅπαντα τὸν βίον κεκλεισμένοι καὶ μόνον τὰς σκιὰς τῶν ὄντων εἰδισμένοι νὰ βλέπωσι καὶ οὐδέποτε ἐξελευσθέντες ὑπερᾶνω τοῦ σπηλαίου ὅπως ἴδωσι καὶ αὐτὰ τὰ ὄντα τὰ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ τε καὶ πνευματικοῦ ἡλίου φωτιζόμενα κατὰ τὸν θεῖον Πλάτωνα (Πολιτ. Ζ'. 514-515). Ὁ σοφὸς μεταφραστὴς δὲν δύναται νὰ νοήσῃ πῶς ἡ ἑλξίς εἶνε τι ἀνέλογον τῆς ἐν τῷ Θεῷ ἀρχῆς. Πιθανῶς μὴ διαχθεὶς τὴν στοιχειώδη φιλοσοφίαν ἀγνοεῖ τίς εἶνε ἀνέλογος ἐννοία καὶ συλλογισμὸς κατ' ἀναλογίαν, καὶ ὅμως ἐπὶ τοιούτων ἀναλογιῶν καὶ συλλογισμῶν κατ' ἀναλογίαν καὶ κατ' ἐπαγωγὴν στηρίζεται οὐ μόνον ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ οἰκοδόμημα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὸ σύστημα τῆς ἐξελίξεως τοῦ Δαρβίνου καὶ τοῦ ὁπαδοῦ τοῦ Haeckel. Ἐκ τῆς ἐν τῇ κηπουρικῇ παραγωγῇ ποικιλίων φυτῶν καὶ ἀνθέων καὶ ἐκ τῆς παραγωγῆς διαφορῶν ποικιλιῶν περιστερῶν καὶ ἄλλων ζώων κατ' ἀναλογίαν εἰκάζουσιν οἱ περὶ τὸν Δαρβίνον ὅτι παρήχθησαν καὶ τὰ διάφορα εἶδη τῶν φυτῶν καὶ ζώων. Παραλείπομεν νὰ ἐξετάσωμεν κατὰ πόσον δικαιούται αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι νὰ πιστεύωσιν εἰς τὴν ἐκ πιθηκοειδῶς ζώου παραγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ μέχρι τοῦδε οἱ ὁπαδοὶ τῆς πίστεως ταύτης δὲν κατώρθωσαν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις αὐτῶν νὰ μεταβάλλωσι πύθηκον ἢ ὑραγκοειδῆ τινὰ εἰς ἄνθρωπον διὰ πειράματος ἐφ' οὗ στηρίζεται πᾶσα γνησιὰ ἐπιστήμη τῆς φύσεως. Παραχωροῦμεν αὐτοῖς ὡς εὐλογον προθεσμίαν πολλῶν μυριάδων ἐτῶν ὅπως ἐπιτύχῃ τὸ τοιοῦτον πείραμα αὐτῶν, εἰ καὶ θεωροῦμεν εὐσυνειδητοτέρα τὴν προθεσμίαν τῶν δέκα ἐτῶν, ἢν ἐξήγησε παρὰ τινος Σουλτάνου μουσουλμανοῦς, ἐπαγγελλόμενος τὸν σοφόν, ὅπως διδάξῃ γράμματα κάμηλόν τινα. Εὐχόμεθα αὐτοῖς ζῶν μυριάδων ἐτῶν ὅπως κατορθώσωσι νὰ μεταβάλλωσι πιθηκοειδὲς τι ζῶον εἰς ἄνθρωπον πρὸς δόξαν τῆς ἐπιστήμης (!).

Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ μεταφραστὴς πιστεύει εἰς τὴν ἐκ πιθηκοειδῶς ζώου παραγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀνέλογον τῆς παραγωγῆς ποικιλίας τινὸς περιστερῶν πῶς δὲν θέλει νὰ νοήσῃ ὅτι ἡ ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ ἑλξίς εἶνε ἀνέλογον τι τῆς ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ ἑλξίως, ἥτοι τῆς ἀγάπης δι' ἧς συνέχονται πρὸς ἄλληλα τὰ

ἄτομα τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, τῆς αὐτῆς πα-
τρίας, τοῦ αὐτοῦ ἔθνους, τῆς αὐτῆς ἐθνικῆς
πολιτείας; Ἄν δὲ ἡ ἑλπίς ᾗνε ἐν τῷ φυσικῷ
κόσμῳ, οὐκ εἶνε ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ ἡ
ἀγάπη, πῶς δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνά-
λογόν τι τῆς ἐν τῇ ὑπερτάτῃ τοῦ παντὸς ἀρχῇ
ἀγάπης, ἥτις εἶνε ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ προέτυπον
παντὸς πνευματικοῦ καὶ φυσικοῦ δεσμοῦ δι' οὗ
συνέχονται τὰ τε πνευματικὰ καὶ φυσικὰ ὄντα
ἐν τῷ κόσμῳ; Ἄς ἐφιστάσῃ λοιπὸν οἱ περὶ τὸν
«Προμηθεΐα» μεζονα προσοχὴν εἰς τὰ ὑπ'
αὐτῶν γραφόμενα ἵνα μὴ ξενοερίζοντες τὰς
φυσικὰς ἐπιστήμας διὰ παραδόξων δογματικῶν
παριστάσιν αὐτὰς εἰς τὰ ὅμματα τοῦ κοινοῦ
γελούσας.

Ἄρχ. Πολυχρονίδης.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. — Ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἐ-
ξέδωκεν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν
Θρόνον ἀρχιερεῖς ἀναγγέλλασθαι τὸν θάνατον τοῦ ἁγί-
ου οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Διονυσίου τοῦ Ε'.
καὶ ζητήσασθαι, ὅπως ἐντός τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἐκ-
καστος τῶν ἀρχιερέων, ἐν δευτέρῳ ἐσφραγισμένῳ, ἀπο-
στείλῃ τὴν φήφον αὐτοῦ περὶ τοῦ ἐκλεκτοῦ Πατρι-
άρχου ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐν-
τός ὧν δὲ συμπληροῦνται ἡ προθεσμία αὕτη, καὶ
ἐλπίζομεν, ὅτι ἀναδεικνύσεται Πατριάρχης ὁ ἀνὴρ, ἐν
ἀπαιτούσιν αἱ νῦν περιστάσεις τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλη-
σίας.

— Ὑπέρτατον ἐγκύκλιον εξέδωκεν ἡ αὐτὴ ἱερὰ Σύ-
νοδος πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὴν ἀρχιερεῖς περὶ τῆς ἐξελέγ-
ξεως τῆς διαχειρίσεως τῶν πᾶρων καὶ τῶν κτημάτων
τῶν ἱερῶν μονῶν. Μέχρι τοῦδε ἐγένετο ἐξέλεξις τις ὑπὸ
τῆς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς μόνης,
ἀποσπελλομένης εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῶν ἡγουμένων, καθ'
ἕκαστον ἔτος, τῶν μοναστηριακῶν λογαριασμῶν τῆς
διαχειρίσεως ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐξέλεξις αὕτη δὲν ἦτο
ἀυστηρὰ ἐπαρκὴς καὶ τακτικὴ ἐν πᾶσιν λεπτομερείαι,
ὥστε νὰ ἐκσφαλίσθῃ ἡ καλὴ διαχείρισις, διὰ τοῦτο
κατὰ πρότασιν τῆς αὐτῆς ἐπιτροπῆς, ἐγκρίθεισαν ὑπὸ
τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ ὑπὸ τοῦ διαρκοῦς ἐθνικοῦ μι-
κτοῦ Συμβουλίου, ἀπεφασίσθη, ὅπως ἀνατεθῇ τοῖς ἀρ-
χιερεῦσιν ἡ κατὰ τὰς περιodes αὐτῶν ἀκριβὴς καὶ
λεπτομερὴς ἐξέλεξις τῶν λογαριασμῶν τῆς ἐτήσιας
διαχειρίσεως τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκάστου αὐτῶν μο-
νῶν, καὶ ἡ μετὰ τοῦτο ἀποστολὴ τῶν ἱστολογισμῶν κε-
κυρωμένων ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως τῆς ἐπαρχίας, ὅπως
τύχῃσι καὶ τῆς ἀρμοδίας ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐπι-
κυρώσεως.

Ἀντιοχείας Πατριαρχεῖον. — Ὑπὲρ τῆς γκερύσει τοῦ
οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὁ σεβασμιώτατος ἱεροποιήτης
τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας κ. Σεραφεὶμ, εξέφρασε
διὰ γράμματος τὰ συλλυπητήρια τῆς τῶν Ἀντιοχείων
Ἐκκλησίας πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

— Κατ' εἰδήσεις ἐκ Δαμασκού, ἐνθα διατελεῖ ἡ
ἐδρα τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας, ἡ ἐπιτυχία τῆς
ἐνταῦθα πατριαρχικῆς ἐκλογῆς κομίνεται μετὰ τῶν
Μητροπολιτῶν Λαοδικείας καὶ Θαβουρίου. Ὁ πρῶτος
τυγχάνει ἐκ τῶν ἀρχιερέων τοῦ Θρόνου τούτου,
ἀπὸ εἰκασίαν ἐπὶ καὶ ἐπὶ κείνῃ ἐταρχίαν μεγάλῃν
ποταμίων. ὁ δὲ Θαβουρίου τιτουλάριος ἐκ τῶν ἀρχιε-
ρέων τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων. Κατὰ τοῦ τε-
λευτηίου ἐγείρεται ἀντιδρῶνς μεγάλη ὑπὸ τῶν περὶ
τὸν Λαοδικεῖας ἀπαιτούντων, ἵνα ἀναδειχθῇ Πατριάρ-

χος εἰς τὸν ἀρχιερεῖον τοῦ Θρόνου Ἀντιοχείας οὕτως
ἢ ἄλλως ἐγγράμειται ὅπως ἡ ὑπὸ πολλῶν καὶ ποικίλων
προπαγανδῶν ἐτεροδόξων καὶ ξενικῶν ἐνεργειῶν πολε-
μουμένη γερὰ αὕτη Ἐκκλησία εὖρη τὴν εἰρήνην
αὐτῆς διὰ τῆς ἀνερρήσεως Πατριάρχου ἀξίου, ῥέκτου
καὶ πεπεισμένου.

Ἐκκλησία Ρωσίας. — Ἐνεκα τῆς μεγάλης αὐτο-
δείας, ἥτις κασιζέει πολλὰ διαμερίσματα τῆς Ρωσ-
σίας, ἡ Διοικούσα Ἀγία Ῥωσικὴ Σύνοδος μεγάλως
ἀπασχολεῖται πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πασχόντων, καὶ
φαίνεται μέλιστα λίαν φιλοστόργως μεριμνῶσα καὶ
ἐνεργοῦσα. Ἐν τῇ μερίμνῃ ταύτῃ ἐκτός τῶν δεήσεων,
ὡς ὥρισεν, ἵνα ἀναφέρωνται καθ' ἐκάστην πρὸς τὸν
Ἱψίστον, ὑπὲρ τοῦ ἀποστρέψαι τὸ θειὸν τοῦτο, διέ-
ταξεν ὡς αὐτὸς νὰ ἐνεργῶνται ἔρanoi ἰδιαιτεροὶ εἰς ὅλῃς
τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἀρχαίου κράτους ὑπὲρ τῶν λιμῶν
πασχόντων, καὶ νὰ ἐπιφορτισθῶσιν οἱ οἶκοι τῶν ἀρ-
χιερέων, αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ μοναστήρια ἰδίως, ἐκ-
τός τῆς συνεισφορᾶς τῶν ἐράνων, νὰ συστήσωσι τρα-
πέζας ὅπου πληρωμῆς καὶ νὰ παρέχουσιν ἄσυχον πρὸς
περιθαλπίαν τῶν ἐστερημένων στέγης καὶ διατροφῆς.

— Ἀπὸ τινος Ῥωσικῆς ἀρχαιολογικῆς ἀποστολῆς
περιέρχεται τὴν Ἀνατολήν. Ἀποτελεῖται δὲ αὕτη ὁ
ἐξὸς ἐκ ἀκαδημαϊκῶν καὶ καθηγητῶν, ὁ κ. Κονδανῶφ,
διευθυντῆς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου L. Ermila-
ga, ὁ κ. Σεμυρῶφ ἐκ Σιβηρίας, καθηγητῆς τῆς φι-
λολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Πετροπόλεως, ὁ
κ. Ολεονόφωφ, καθηγητῆς ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ
Ἀκαδημίᾳ τοῦ Κιέβου, ὁ κ. Κισβένινος, μέλος τῆς ἐν
Πετροπόλει Ἀκαδημίας τῶν ἱερῶν Ἐργῶν, ὁ κ.
Οκαλόβινος, καὶ ὁ κ. Βαρεσέβσκιος. ὁ μὲν ζωγράφος,
ὁ δὲ φωτογράφος τῆς βιβλίσεως Ἀκαδημίας καὶ τῆς
ἀποστολῆς. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἐρευνᾷ καὶ ἐξετάζει
ἐπιστημονικῶς τὰς σωζόμενας βυζαντινὰς Ἐκκλησίας,
ἐπισκοπὰς, καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ ἄλλα τῶν
ἐκκλησιαστικῶν μελετᾷ δὲ καὶ τὰς νεωτέρας Ἐκκλησιαστικὰς
Ἐκκλησίας, καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τοὺς
νεώτερος καὶ τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν καθ'
ὅλον ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν καὶ ἐργαστηρικὴν ἐποψίν,
διότι ὡς λέγει ὁ Κονδανῶφ, αἱ σωζόμεναι λιμπρὰ
τῶν βυζαντινῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ἱδρυμέναι ἐν ταῖς
διαφόροις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας
εἶναι ἀξίαι προσοχῆς μελίσσας τῆς νῦν ἀποδιδομένης
εἰς αὐτάς. Ὁ κ. Κονδανῶφ κατὰ τῆς πρὸς τοὺς ὁμο-
γενεῖς ἡμῶν συνδιαλέξεως αὐτοῦ ἀνέφερεν, ὅτι οἱ Ῥωσ-
σοὶ πολλὰ ἀφείλουσιν τοῖς Ἑλλήσιν, ἅτε παρ' αὐτῶν
παρὰ λυθόντες τὴν τε θρησκείαν καὶ τὸν πολιτισμὸν,
καὶ ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἔθνη θὰ δράσωσιν ἡμέραν πινά
καὶ ἀφείλουσιν ἐκ συμφώνου καὶ παρὰλλήλως νὰ ἐργα-
σθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἀψευδῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ πολι-
τισμοῦ, καὶ ἰδίως ὑπὲρ τῆς Ὀρθόδοξου Ἀνατολικῆς
Ἐκκλησίας.

Β. Π. Δ.

ΤΟΙΣ Κ.Κ. ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙΣ ΗΜΩΝ

Παρακαλοῦνται οἱ κ. ἀνταποκριταὶ καὶ συν-
δρομηταὶ ἡμῶν νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐν
τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ ἀριθ. (81) ἐνδιαφέ-
ρουσαν γνωστοποίησιν τοῦ γραφείου τοῦ πε-
ριοδικικοῦ. Ἀποφύμεθα ὅτι πολλοὶ τῶν κ. συν-
δρομητῶν ἡμῶν, ἐνθ' βλέπουσι καὶ καλῶς γι-
νώσκουσιν τὰς δαπάνας καὶ τοὺς πνευματικὸς
κόπους, οἷς ὑφιστάμεθα διὰ τὴν τακτικὴν καὶ
ἐπιμελελημένην ἐκδόσιν τοῦ περιοδικικοῦ ἡμῶν,
δὲν θέλουσι μετὰ ἐπανειλημμένης παρακλήσεως
νὰ σπεύσωσιν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἀπλουστά-
της ὑποχρεώσεως.